

МУХАММАД САЛИХ УСАЙМИН

Ыйман негиздеринин түшүндүрмөсү

Бисмиллахир-рахманир-рахийм

Бардык мактоолор жалгыз Аллах Таалага таандык. Биз аны даңктап-даңазалап, Ага тообо кылып, Андан жардам сурайбыз жана нафсибиздин жамандыгынан Анын коргоосуна качабыз (же калкаланабыз). Аллах кимди туура жолго (хидаятка) баштаса, аны эч ким адаштыра албайт.

Ошондой эле, Аллах кимди адаштырып койсо, эч ким аны туура жолго сала албайт. Жана мен: «шериксиз, жалгыз Аллах Тааладан башка илах жок жана Мухаммад анын пендеси жана элчиси»-деп күбөлүк беремин. Пайгамбарыбыз Мухаммадка, анын үй-бүлөсүнө, сахабаларына жана аларга жакшылык менен (туура) ээрчиген бардык адамдарга Аллахтын ырайымы жана саламы болсун.

Андан соң...

Тавхид илими илимдердин эң кадырлуусу, эң бийиги жана эң зарылы болуп саналат. Анткени, Тавхид дегени Аллах Тааланы, Анын ысым-сыпаттарын жана пенделеринин үстүндөгү укуктарын билүү деген маанини түшүндүрөт.

Тавхид илими Аллага алып бара турган жолдун ачкычы жана бардык шарияттардын негизи. Мына ошондуктан, бардык пайгамбарлар Тавхидге даават кылууда бир жол, бир пикирдин үстүндө болушкан.

Аллах Таала айтты:

«Сенден абалкы жиберген пайгамбарларга: «Менден башка илах жок, Мага гана ибадат кылгыла (же сыйынгыла) деп вахий кылдык»

(Анбия –35).

Аллахтын жалгыздыгына (Тавхидге) Аллахтын Өзү, периштелери жана илим ээлери күбөлүк беришкен.

Аллах Таала айтты:

«Аллах «Эч бир илах жок жалгыз Анын Өзү бар»-деп күбөлүк берди, жана периштелер менен илим ээлери да адилет менен туруп: «Эч бир илах жок, жалгыз Анын Өзү бар. Ал Азиз жана Даанышман»-деп күбөлүк беришти. (Аалы Имран:18)

Тавхидтин мааниси ушул даражада улук болгон соң ар бир мусулман, өз динин таза, ишенимдүү негизде куруу үчүн Тавхидти үйрөнүп-

үйрөтүшү, анын үстүндө пикир жүгүртүүсү жана ага ишеним сүрөтүндө көңүл бөлүүсү зарыл. Мына ошондо ал Тавхидтин мөмөсүн жана натыйжаларын көрөт.

Ислам дини

Ислам-Аллах Таала Мухаммад Пайгамбар (С.А.) аркылуу жиберилген эң акыркы дин. Аллах пенделери үчүн Исламды толук (кеми жок) кылып берип, Ислам себептүү аларга немат-жакшылыктардын баардыгын берди жана аларга Ислам гана дин болуусун каалады. Ошентип, эч кимден Исламдан башка дин кабыл алынбайт.

Аллах Таала айтты:

«Мухаммад, араңардагы эч бир эр кишинин атасы эмес, балким ал Аллахтын элчиси жана пайгамбарлардын акыркысыдыр»

(Ахзаб:40)

«Бүгүн мен сиздерге Өз динимди, толук неематтарымды кемчиликсиз кылдым жана сиздерге исламды гана - деп ыраазы болдум».

(Маида :3)

«Аллахтын алдында (кабыл болуучу) дин –Исламдыр»

(Аалы Имран:19)

«Ким Исламдан башка динди издесе-андан кабыл кылынбайт жана ал акыретте зыян тартуучулардан болуп калат».

(Аалы Имран:85)

Чындыгында, Алла Таала, Өзүнө Ислам дини менен гана сыйынууларын бардык адамдарга парыз кылды.

Ал Өз элчисине мындай деп кайрылган:

«Айт (Эй Мухаммад): «О, адамдар! Мен Аллахтын жиберген элчиси боломун. Аллах ушундай: Асман менен жердеги бардык мүлк Аныкы. Эч бир илах жок, Анын Өзү бар. Ал өлтүрөт жана тирилтет. Аллахка жана Анын Элчиси –Уммий¹ пайгамбарга ыйман келтиргиле. Ал Аллахка, Анын сөздөрүнө ыйман келтирген пайгамбар. Ага ээрчигиле. Ошондо туура жол табаарсыңар». (Аьараф:158)

---

¹ Уммий- арапча мааниси «Энеден туулган бойдон кат-сабат үйрөнбөй чоңойгон» дегенди билдирет.

Имам Муслимдин «Сахих» китебинде Абу Хурайра разияллоху анхудан төмөндөгү хадис риваят кылынган:

Анткени. Чындыгында Мухаммад (САВга) эч бир устаз кат-сабат, илим үйрөткөн эмес. Анын устазы Аллах Тааланын Өзү. (котормосу)

Расулуллах : «Мухаммадтын жаны Анын колунда болгон Затка касам ичип айтам: бул уммөт арасындагы яхудий жана Христиандардын кимиси болбосун, мен алып келген нерсени угуп туруп, ыйман келтирбей өлсө, тозок элинен болот»-деди.

Ал эми, Расулуллах (САВ)га ыйман келтирүү оозеки түрдө гана тастыктап коюу менен эмес, балким ал алып келген нерсеге моюн сунуп иш (амал) түрүндө тастыктоо менен ЫЙМАН болот. Мына ошондуктан (Расулуллахтын абасы) Абу Талип исламды: «бул диндердин арасындагы эң жакшы дин: -деп оозеки тастыктаганы менен момун боло алган жок.

ИСЛАМ ДИНИ байыркы бардык диндердин жакшы касиеттерин өз ичине камтыган дин болуу менен бирге, бардык заман, бардык мекен жана бардык улутка жарактуу болуу менен алардан ажыралып турат.

Аллах Таала өз элчисине кайрылып, мындай деди: «Биз сага, өзүдөн абалкы Китепти тастыктаган жана аны өз ичине камтыган ахыбалдагы Куранды акыйкат менен түшүрдүк». (Маида :48)

Исламдын бардык заман жана бардык мекендерге ылайык—жарактуу экенинин мааниси. Кээ бир адамдар түшүнгөндөй, ислам замандын, мекендин жана улуттун кызыкчылыгына моюн сунат дегени эмес, тетирисинче, аны кабыл алуу эч бир заманда, эч бир элдин пайдасына каршы келбейт дегенди билдирет.

ИСЛАМ ДИНИ чыныгы дин. Аллах Таала бул динди тутунган кишилерге жардам берүүнү жана бул динди башка диндерден үстөм – жогору кылууну гарантиялаган. Аллах Таала айтты:

«Ал (Аллах) –каапырлар жаман көрсө да-Исламды бардык диндердин үстүнөн жогору кылуу үчүн өз элчисин хидаят жана хак дин менен жиберген Зат». (Саф :9)

«Силердин араңардан ыйман келтирип жакшы амал кылган кишилерге Аллах, алардан илгеркилерди халифа кылгандай, аларды да жер бетине сөзсүз түрдө халифа кыларын, алар үчүн ыраазы болгон диндерин орнотуп берерин жана алардын коркууларын тынчтык-бейпилдикке айланттыраарын убада кылды. (Жана айтты) : «Алар мага

гана ибадат кылышат. Мага эч нерсени шерик кылышпайт. Мына ушундан кийин ким каапыр болсо, ошолор гана бузуку кишилердир» (Нур:55)

ИСЛАМ ДИНИ толук –кемчиликсиз акыйда (ишеним) жана толук – кемчиликсиз шарият (жол) болуп эсептелинет.

Ал:

-Аллахтын жалгыздыгына (тавхидге) буюруп, Аллахка шерик кошуудан (ширктен) кайтарат...

-чынчылдыкка буюруп, жалганга тыюу салат...

-адилетке буюруп, зулумдан кайтарат...

-аманаткөйлүккө буюруп, кыянаттан кайтарат...

-убадага, бекемдикке (опалуулук) буюруп, чыккынчылыктан кайтарат...

-ата-энеге жакшылык кылууга буюруп, алардын көңүлүн калтыруудан (ак болуудан) кайтарат...

-тууганчылыкты бекемдөөгө буюруп, үзүлүүдөн кайтарат...

-жакшы кошуначылыкка буюруп, жаңжалдан кайтарат...

Кыскасы, ислам бардык улук, изги кулк-мүнөздөргө буюруп, бардык төмөн –ыпылас, адепсиз кылыктардан кайтарат.

Аллах Таала айтты:

«Аллах Таала адилдикке, эхсан (жакшылык) кылууга жана тууган-уруктарга (белек-бечкек) берүүгө буюруп (шариятта) тыюу салынган бузук-төмөн иштерден жана зулум кылуудан кайтарат.

«Ал сиздерге насаат кылат. Аллахты эскерүүңүздөр үчүн»

(Нахл:90)

Ислам негиздери

Ислам негиздери, Абдуллах ибн Умардан риваят кылынган төмөндөгү хадис боюнча бешөө:

«Ислам беш нерсеге негизделген: «Аллахтан башка илах (кудай) жок жана Мухаммад Аллахтын пендеси жана элчиси» -деп күбөлүк берүү, намазды толук аткаруу, зекет берүү, рамазан орозосун тутуу жана ажыга баруу». (Муттафақун алайх Муслимден)

1. «Аллахтан башка илах жок жана Мухаммад Аллахтын пендеси жана элчиси»-деп күбөлүк берүү, оболу жүрөк менен ушуга ишенип, ошол ишенимди тил менен айтуудан турат. Тил менен айткандан максат, жүрөктөгү ишенимди бекемдеп коюу үчүн. Бул күбөлүк келмесинде «Аллага» жана «Мухаммадка» деп, экөөнө күбөлүк берилгени менен, экөө биригип бир негиз болуп саналат.

Анткени, Мухаммад ﷺ Аллахтын сөздөрүн жеткирүүчү. Ошондуктан биз анын пенделигине жана элчилигине күбөлүк берсек, бул күбөлүк өзүнөн «Аллахтан башка илах жок» деген күбөлүктүн курамына кирип кетет.

Же болбосо, мындай түшүнсөк да болот: күбөлүктүн эки бөлүктөн турганы момундун иштеринин, амалдарынын таза жана жакшы кабыл болуусун шарттайт. Анткени, амалдар Аллахка болгон ыкылас (жалгыз Анын ыраазычылыгын каалоо) жана Аллахтын элчисине эргешүү менен гана кабыл болот. Күбөлүк келмесинин «Аллахтан башка илах жок» деген бөлүгү момундун ыкласын чагылдырса, «Мухаммад Аллахтын пендеси жана элчиси» деген бөлүгү, момун пенде сөзсүз түрдө Аллахтын элчисине ээрчип-эргешүүсү зарыл экенин түшүндүрөт.

Бул эки күбөлүк келмесин түшүнүү менен кабыл алган адамдын өзү жана жүрөгү Аллахтан башка нерселерге болгон кулчулуктан азат болот жана бул жашоодо Аллахтын элчисинен башка бирөөлөр көргөзгөн жолдорго ээрчибейт.

2. Намазды толук аткаруу-бул намазды өз убактысында, үзгүлтүккө учуратпай толук окуу менен Аллахка болгон кулчулукту ашкере жарыялап, сыйынуу дегенди билдирет.

Намазды эмне экенин түшүнүп окуган адамдын жүрөгү сыгылбайт. Намаз окуудан ырахат алат жана намаз себептүү жаман иштерден тыйылат.

3. Зекет берүү- бул белгиленген өлчөмгө жеткен жеке менчик байлыгынан белгилүү бир үлүшүн (кембагалдарга) берүү менен аткарылчу ибадат-кулчулук болуп саналат. Зекет бергендин пайдасы, адам эң жаман кулк-бакылдык жана кызганчаактыктан арылат жана Исламдын жана мусулмандардын муктаждыгын орундатуу менен сооп табат.

4. Рамазан орозосу бул, рамазан айында күндүз күндөрү орозону буза турган нерселерден өзүн токтотуп, орозо кармоо менен аткарылчу ибадат. Рамазан орозосунун пайдасы, мусулман адам Аллахтын ыраазычылыгы үчүн өз нафси умтулган нерседен өзүн токтотуп, нафсини каниет жана чыдамкайлыкка үйрөтөт.

5. Хаж (ажылык)тын мааниси ажылык ритуалдарын аткаруу үчүн Кааба мечитин ниет кылып сапар кылуу менен боло турган ибадат.

Ажылыктын өтө зор пайдалары бар. Маселен, ажыны ниет кылган адам, Аллахтын ыраазычылыгы үчүн физиологиялык оорчулуктарды, материалдык чыгымдардын азабын көтөрүү менен өзүн ар кандай оорчулуктарга чыйралтат.

Ислам негиздеринин биз эскербеген дагы далай пайдалары бар. Ал пайдалар (мөмөлөр, натыйжалар) ислам негиздерин такай аткарып жүргөн элдерди таза-пакиза, Аллага чыныгы дин менен ибадат кыла турган, башка элдер менен адилет, чынчыл мамиле жасай турган нукура ИСЛАМИЙ ҮММӨТ кылып тарбиялайт. Ислам шариятынын башка багыттарынын оңолуусу, ушул беш негиздин жакшы аткарылышына байланыштуу. Ал эми жалпы эле ислам үммөтүнүн (мусулмандардын) ахыбалынын оңолуусу бардык шарият иштеринин оңолуусу менен болот. Ошондой эле, мусулмандардын жаман ахыбалга түшүп калуулары, дин иштерин (өкүмдөрүн) жаман аткаруудан улам болот. Ким бул чындыкты дагы тереңиреек түшүнүүнү кааласа, төмөндөгү аяттарды окусун, Аллах Таала айтты:

«Эгер айыл элдери ыймандуу жана такыбалуу болушса, анда биз аларга жер жана асмандардан берекелерди ачып коер элек. Бирок алар (динге ишенбей) пайгамбарларды жалганчыга чыгарышты. Анан биз аларды кылган иштеринин беделине жазаладык.

Айыл адамдары, аларга Биздин азабыбыз түндөсү уктап жаткан мезгилдеринде же болбосо, күн чашкеде ойноп турган мезгилдеринде келип калуусунан бейгам болуштубу? Алар Аллахтын амалынан бейгам болуштубу? Аллахтын амалынан зыянга учуроочу коомдор гана бейгам болушат». (Ауараф: 96-99)

Өткөн адамдардын тарыхына карагылачы! Тарыхта жүрөгү сокур болуп калбаган, акылдуу адамдар үчүн чоң үлгү-ибараттар бар! Чындыкты билүүдө Аллахтын Өзү жардамчы болсун!

Ислам акыйдасынын (ыймандын) негиздери:

Ислам дини – биз жогоруда айтып өткөндөй –акыйда (ишеним, ыйман) жана шарияттан турат. Өткөн темада биз ислам шариятынын негиздери жөнүндө айттык. Ал эми, ислам акыйдасынын негиздери болсо, Аллахка, Анын периштелерине, китептерге, пайгамбарларына, акырет күнүнө жана тагдырга (жакшысына да, жаманына да) бекем ишенүүдөн турат.

Бул негиздер Аллахтын китеби жана элчисинин сүннөттөрүндө көргөзүлгөн.

Аллах Таала Өз китеби Курани-Каримде мындай деген:

«Жакшылык (ыйман) жүзүңөрдү чыгыш жана батыш тарапка бурууңар эмес, балким жакшылык Аллахка, акырет күнүнө, периштелерге, китепке (Куранга) жана пайгамбарларга ишенген кишинин ыйманы.

(Бакара: 177)

Аллах Таала тагдыр жөнүндө мындай деген: «Биз бардык нерсени ченем-өлчөм менен жараттык. Биздин буйругубуз көз ишаараты сыяктуу бирөө гана»

(Камар: 49-50)

Ал эми, сүннөттө болсо, Аллахтын элчиси Жебирейил периштенин суроолоруна жооп берип мындай деген: «Сенин Аллахка, периштелерине, китептерине, элчи-пайгамбарларына, акырет күнүнө жана жакшы-жаман тагдырына ишенгениң –Ыйман»

(Имам Муслим риваяты)

АЛЛАХ ТААЛАГА ЫЙМАН КЕЛТИРҮҮ

Аллах Таалага ыйман келтирүү төрт маселени өз ичине алат.

1, Алах Тааланын бар экенине ыйман келтирүү (ишенүү). Аллахтын бар экенине жаратылыш, акыл-эс, шарият жана сезимдер далил болот.

а) Жаратылыштын далил болушу.

Бардык макулуктар, аларга үйрөтүп, таалим берилбесе да Аллахка ыйман келтирүү алардын жаратылышында (табиятында, кан-жанында) бар болот.

Демек, адам жаратылыштан момун (ыймандуу) болуп төрөлөт, бирок кийинки бузук таалимдер аны ыймандан буруп жиберет. Муну Пайгамбарыбыз (С.А.В) төмөндөгүчө түшүндүргөн:

«Ар бир ымыркай табигый ыйманы менен туулат. Бирок аны кийин ата-энеси же яхудий же христиан же мажуси (отпарас) кылып тарбиялайт.

б) Аллахтын бар экенине акыл-эстин далили. Байыркы жана азыркы бардык макулуктардын бир жаратуучусу болот. Анткени, алар өзүн-өзү жаратпаган жана өзүнөн-өзү да жаралбаган. Эч бир нерсе өзүн-өзү жарата албайт, себеби ал жаралганга чейин жок болчу. Ошентип, ал жаратуучу боло албайт. Ошондой эле нерселер кокустук менен өзүнөн-өзү да жаралбайт. Бул мүмкүн эмес. Ааламдын жаратылышындагы өтө назик, кылдат мыйзамдуулук, тартип, өз-ара дал келүү жана себептер менен натыйжалардын ортосундагы, Барлык (Вселенная) койнундагы

астрономиялык телолордун арасындагы биригип, ааламдын өзүнөн-өзү кокустук менен жаралып калганын карандай четке кагат.

Эгер макулуктар өздөрүн-өзү жаратпаган экен жана өзүнөн-өзү жаралбаган экен, анда аларды жараткан акылдуу, даанышман зат болушу керек. Ал –Аллах Тааладыр.

Аллах Таала бул акыл-эске таандык далилди «Тур» сүрөсүндө төмөндөгүчө баяндайт: «Алар эч нерсесиз жаратылыштыбы же алардын өздөрү жаратуучубу?» (35-аят)

Мунун мааниси алар жаратуучусуз жаратылышпады. Өздөрүн-өздөрү да жаратпады. Ушундан улам алардын жаратуучусу Аллах экени анык болот.

Улук сахаабалардын бири Жубайр-ибн-Мутүм Ислам динин кабыл албаган мушрикийлик доорунда Расулуллахтын ушул аяттарды окуп жатканын эшитти: «Алар эч нерсесиз жаратылышты беле? Же алардын өздөрү жаратуучубу? Же асмандар менен жерди (алар) жараттыбы?! Жок! Алар анык ишенишпейт! Же Раббиңдин (илим) казналары алардын алдындабы?! Же алар өкүмдарбы?!» (Тур: 35-37)

Жубайр айтат: «Мен бул аяттарды укканда жүрөгүм кабынан чыгып кетейин деди. Бул жүрөгүмө ыйман кирген абалкы көз ирмемдер болчу». (Имам Бухарий риваяты)

Ушул маселе боюнча бир мисал келтиребиз. Бир адам сизге: «Ортосунан дарьялар агып өтө турган бактар менен оролгон, кооз килемдер жана башка зыйнаттар менен кооздолгон мына бул заңгыраган сарай өзүн-өзү курган (же өзүнөн өзү курулуп калган)» десе, сиз анын сөздөрүн маанисиз, былжырак сөздөр экенин бетине эле айтасыз.

Ушундай экен анда, ичинде жери, асмандары жана башка планеталары болгон, кооз жана мыйзам –тартиптүү бул ААЛАМ деген чоң искусство кантип өзүн-өзү жаратсын же өзүнөн -өзү жаратуучусуз эле жаралып калсын?!

В) Аллахтын барлыгына шарияттын далилдери.

Бардык асмандан түшкөн ыйык китептер Аллах Тааланын бар экендигин баяндайт.

Ал илахий (Аллахтан түшкөн) китептердеги элдердин жашоо-турмушун оңдогон теңдешсиз өкүмдөр, элдердин эмнеге муктаж экенин билген жана ошого жараша өкүм түшүргөн ИЛИМДҮҮ жана ДААНЫШМАН Рабби тарабынан келгенине далил болот. Ошондой эле, космостук,

астрономиялык ж.б. окуяларда кабар берген убактысында болтурууга КУДУРЕТТҮҮ болгон Рабби тарабынан болгонуна далил болот.

г) Аллахтын бар экенине сезимдердин далалаты. Адамдагы сезим органдары Аллахтын бар экенине эки багыт менен далил болот.

Биринчи багыт: биз реал жашоодо тарыхта да, акыркы күндө да, Аллахтан бир нерсе сурап, дуба кылуучулардын дубалары кабыл болгонун жана болуп жатканын өз көзүбүз менен көрүүдөбүз.

Мына ушунун өзү дубага жооп берүүчү Раббинин бар экенине далил.

Аллах Таала айтты: «Нух Бизге нидаа (дуба) кылып кайрылган эле, биз жооп бердик (кабыл кылдык)». (Анбия: 76)

«Эгер силер Раббиңерден жардам сурасаңар, Ал силерге жооп берет»

(Анфал: 9)

Имам Бухарий «Сахих» китебинде Анас ибн Мааликтен риваят кылды: «Жума күнүндө Расулунуллах ﷺ хутба окуп турган мезгилде бир бедуйн арап кирип келди дагы: «Эй, Аллахтын элчиси, малдар кыйрап, үй-бүлөлөр ачка калды. Аллахка дуба кыл, бизден бул кыйынчылыктарды арылтсын»-деди. Расулунуллах ﷺ колун көтөрүп дуба кылды эле, асмандагы булут тоо сыяктуу козголду. Расулунуллах ﷺ (Хутбасын бүтүп) минбардан түшкөндө сакалынан жамгыр тамчылап турду.

Келерки жума ошол бедуйн же башка бирөө ордунан туруп: «Эй, Аллахтын элчиси, (жамгыр көп жаагандан улам) үйлөр урап, мал-жан өлүп жатат. Аллахка дуба кыл, бизден бул кыйынчылыкты көтөрсүн»-деди. Расулунуллах ﷺ колун көтөрүп: «О иллахым, бизге эмес атарап, тегеректерге жаадыр» -деди. Расулунуллах ﷺ колун кай тарапка жаңсап ишарат кылса, ошол тараптагы булут тарап, жамгыр тынды».

Азыркы күнүбүзгө чейин Аллах Таалага ыкылас берилгендик менен жалбарып дуба кылуу шарттарын толук аткарып, дуба кылган адамдардын дубаларынын кабыл болгонун көрүп билип турабыз.

Экинчи багыт:

Пайгамбарлардын пайгамбарчылыгынын алаамат белгиси болгон му'жизаларды адамдар өз көздөрү менен көрүп, өз кулактары менен угушкан.

Мына ошол му'жизалар Аллахтын бар экенине эң чоң далил болчу. Анткени, муж'изалар инсан күч-кудуретинен сырткы нерсе болчу. Аларды, Өз пайгамбарларын кубаттоо үчүн Аллахтын Өзү (пайгамбарларынын колу менен) жасайт эле.

Маселен, Муса алейхи саламдын асе таягы. Аллах Таала Мусага таягы менен деңизди урууну буюрду. Муса муну аткарды эле (он эки уруу Мусанын коому үчүн) деңизден он эки коридор ачылып, араларында өркөчтүү толкундар тоо сыяктуу болуп бөлүнүп турду.

Аллах Таала айтты:

«Биз Мусага: «Аса таягыңды деңизге ур»-деп вахий кылдык. (Ал урганда) деңиз бөлүндү. Ар бир бөлүк, үлкөн тоо сыяктуу болду»

(Шуара: 63)

Дагы бир мисал, Иса алейхи саламдын Аллахтын уруксаты менен өлүк денелерди тирилтип, мүрзөлөрдөн чыгарган му'жизасы.

Аллах Таала (Ыйса Пайгамбардын тилинен) айтты:

«...жана Аллахтын уруксаты менен өлүктөрдү тирилтемин»

(Бакара :258)

Аллах Таала айтты: «...жана менин уруксатым менен өлүк денелерди тирилтип, мүрзөлөрүнөн чыгарасың»

(Маида:110)

Үчүнчү мисал: курайш каапырлары суроосу менен Мухаммад ﷺ колу менен айга ишарат кылганда айдын экиге бөлүнүү м'жизасы.

Аллах Таала айтты:

«Кыямат жакындашты жана Ай жарылды. Эгер алар (бул) му'жизаны көрүшсө жүз бурушат жана «бул баякы эле сыйкыр» деп айтышат»

(Камар :1-2)

Көз менен көрүлгөн жана кулак менен угулган ушул му'жизалар Аллахтын бар экенине далил болот.

2. АЛЛАХ ТААЛАНЫН РУБУБИЯТЫНА ЫЙМАН КЕЛТИРҮҮ

(б.а. Аллах Тааланы шериги, жардамчысы жок болгон Рабби деп ишенүү) «Рабби» дегендин мааниси жаратуунун кожоюндук жана буюруунун толук (абсолют) кожоюну демек. Рабби-бул Аллах Тааладыр. Ошондуктан буюруу иши жалгыз Аллахка тиешелүү иш, Аллах Таала айтты: «Буюруу жана жаратуу Аллахка гана таандык экенин билгиле»

(Аураф:54)

Бул Аллах силердин Раббиңер. Эгедер кожоюндун Ага гана таандык. Аллах Тааладан башка силер дуба кылып жаткан кудайлар кыпындай нерсеге да эге-кожоюн эмес».

(Фатир: 13)

Тарыхта Аллахтын рубубиятына (Ааламдын жаратуучу-кожоюну экенине) ишенбеген адамдар кезикпейт. Кезиксе да алар Фирүавн сыяктуу, ишеним этикад менен эмес, текеберликтен улам Аллахтын Рабби-кожоюн экенин четке каккан. Ошол эле Фирүавн (фараон) элдерге карап: «Мен силердин жогорку даражалуу раббиңер болом», «Эй коом, мен силердин менден бөлөк кудайыңар бар деп билбейм» (Касас: 38) дегенде, Аллахтын жаратуучу Рабби экенин билип турган. Бирок, текеберлик гана аны ушул сөздөрдү айтууга мажбур кылган.

Куранда икая кылынган Муса алейхи саламдын сөзүнө кулак салалы: «Эй, Фирүавн сен (бул динди) асмандар жана жердин Раббиси жибергенин анык билдиң» -дейт ал

(Исра :102)

Биздин пайгамбарыбыз менен согушкан Макка мушриктери (каапырлары) деле ибадатта Аллахка шерик кылуу менен бир эле мезгилде Аллахтын рубубиятына (Рабби-кожоюндугуна) ишенишет болчу.

Аллах Таала айтты:

«Айткын: «Эгер билсеңер, жер жана андагы нерселер кимдики?» Алар тез эле «Аллахтыкы»-дешет. Сен : «(анда) Аллахты эскербейсиңерби?» -дегин. (Дагы) Айткын: «Жети (кат) асмандын жана бийик Арштын Раббиси ким?» Алар дароо «Аллах»- дешет. Анда сен: « (ошол Аллахтан) коркпойсуңарбы?» дегин.

(Муүминун:84-87)

«Эгер сен мушриктерден» асмандар жана жерди ким жараткан» деп сурасаң, алар «Азиз жана Алийм (Билүүчү) Зат» деп айтышат»

(Зухруф:9)

Аллах Тааланын буйругу (өкүмдарлыгы) Жаратылышка кандай өтүмдүү болсо, инсаниятка да ошондой өтүмдүү. (Анткени, инсан жаратылыштын бир бөлүгү). Аллах Таала Өз даанышмандыгы менен жаратылыш иштерин кандай башкарса, инсаният жашоосун да ошондой эле башкаруу үчүн Өзү мыйзам-шарият түзүп берген. Ал Өзүнүн даанышмандыгы менен инсаниятка мамиле өкүмдөрүн жана ибадат эрежелерин түзүп берди. Ал эми, ким өз жашоосу үчүн Аллах Таалага башка эреже түзүп берүүчү өкүмдарды шерик кылса, ыйманы жалган ыйман, өзү мушрик (каапыр) болот.

3. АЛЛАХ ТААЛАНЫН УЛУХИЯТЫНА (жалгыз илах-кудай экенине) ҮЙМАН КЕЛТИРҮҮ.

«ИЛАХ» деген сөздүн мааниси «сыйынылган кудай» дегенди билдирет.

Аллах Таала айтты:

«Силердин илахыңар жалгыздыр. Эч бир илах жок. Жалгыз Рахман жана Рахийм² болгон Ал гана бар»

(Бакара:163)

«Аллах: «Эч бир илах жок, жалгыз Ал гана бар» -деп күбөлүк берди. Жана периштелер менен илимдүү кишилер дагы адилет менен туруп:»Эч бир илах жок, жалгыз Азиз жана Хакийм болгон Ал гана бар»-деп күбөлүк беришти.

Аллахтан башка, адамдар сыйынып жаткан бардык нерселердин илах экени жалган.

Аллах Таала айтты: «Аллах Таала гана акыйкат. Андан башка адамдар сыйынып жаткан кудайлар жалган. Шексиз Аллах Таала Аалий (эң жогорку) жана Хаким (Даанышман) Зат»

(Хаж: 62)

Адамдар (адашуучулуктан улам) сыйынып кылган нерселерди илах деп атоо аларды УЛУХИЯТ (илах болуу) даражасына көтөрбөйт. Аллах Таала мушрик араптар сыйынган Лат, Манат жана Узза деген буттардын ысымдары жөнүндө мындай деген:

«Алар болгону, силер жана ата-бабаңар коюп алган ысымдардан башка нерсе эмес. Аллах ал ысымдарга эч кандай далил түшүрбөгөн»

(Нажм:23)

Мына ошондуктан бардык пайгамбарлар өз коомдоруна : «Жалгыз Аллахка сыйынгыла. Силер үчүн Андан башка илах жок»-деп даават кылышкан

(Аураф :59)

Мушриктерр бу дааватка унабай, Аллахтан башка макулуктарды өздөрүнө илах кылып алып, ошолорго сыйынышты жана алардан жардам сурашты.

Алах Таала алардын бул жоругун эки далил менен жокко чыгарды.

Биринчи далил:

---

² Рахман, рахийм –Аллах Тааланын 99 ысымынан экөөсү.

«Рахман» бул дүйнөдө момун –каапыр дебей бардык адамдарга ырайымдуу дегени болсо, «Рахийм» - акыретте момундарга гана ырайымдуу деген маанини билдирет.

«Мушриктер илах кылып алган нерселерде чыныгы Илахтын эч кандай белгиси жок эле. Анткени, аларды адамдардын өздөрү жасашат болчу. Анан кантип жаратуучу болсун! Алар өздөрүнө жалбарган адамдарга пайда да зыян да берүүдөн алсыз, аларды өлтүрө да, тирилте да албайт жана жер –асмандагы эч бир нерсеге эгедер кожоюн да эмес, кожоюндукта шерик да эмес эле.

Аллах Таала айтты:

«Алар Аллахтан башка эч нерсени жарата албаган, өздөрү (адамдар тарабынан) жаратылган, өздөрүнө да пайда, же зыян жеткире албай турган, өмүр берүүгө да, өлүм берүүгө да кудурети жок, кайра тирилте да албай турган нерселерди илах кылып алышты.

(Фуркан: 3)

«Айткын: «Аллахтан башка өзүңөр кудай деп ойлогон илахтарыңарга дуба кылгылачы кана».

Алар жерде жана асмандарда кыпынчалык нерсеге да эгедер эмес. Жер менен асмандарда алардын (Аллахка) шериктиги жок. Аллахтын алардан жардамчысы да жок»

(Сабау:22)

«(Мушриктер) эч нерсени жарата албай турган жана өздөрү жарала турган, аларга жардам берүүгө да кудурети жетпеген, жадагалса өздөрүнө өздөрү жардам бере албай турган нерселерди (Аллахка) шерик кылып алышат бекен?!»

(Аураф:191-192)

Мушриктердин илахтарынын ахыбалы ушундай болгон соң, демек аларды кудай кылып алуу жеткен акылсыздык эң болбогур жорук экен.

Экинчи далил:

Мушриктер Аллах Тааланын жалгыз жаратуучу Рабби экенине жана бүт ааламдардын эгедерлиги анын гана колунда экенине ишенишет болчу. Мына ушул ишеним аларды жалгыз Аллахка сыйынууларына өбөлгө түзүшү керек болчу. Бирок андай болбоду. Алар Алахтын ЖАЛГЫЗ РАББИ экенин моюн- дарына алып туруп, ЖАЛГЫЗ ИЛАХ экенине унабай коюшту. Билип туруп унабай коюшту!

Аллах Таала айтты:

«Эй адамдар! Силерди жана силердин илгеркилерди жараткан Раббиңерге сыйынгыла! (Ошондо) такыбалуу болуп калгыңар бардыр. Ал силер үчүн жерди төшөк, асманды үй кылып берип, асмандан сууну түшүрүп, аны менен (түрлүү) мөмөлөрдү силерге ырыскы кылып чыгарды. Ошондой болгоч, билип туруп Аллахка (башка нерселерди) теңебегиле да!»

(Бакара:21-22).

«Эгер алардан өздөрүн ким жаратканын сурасаң, сөзсүз «Аллах» дешет»

(Зухруф:87)

«Айткын: »Силерди асман жана жерден ырыскыланттырган же болбосо угуу, көрүү (органдарына) кожоюн болгон ким? Жана өлүктөн тирикти, тириктен өлүктү чыгарган ким? Жана Ааламдагы иштерди эрежелештирген ким?» Алар дароо «Аллах» деп жооп беришет. Анан сен айткын : «(ошол Аллахтан) коркпойсуңарбы?!»

(Юнус:31)

4. АЛЛАХ ТААЛАНЫН ЫСЫМ-СЫПАТТАРЫНА ЫЙМАН КЕЛТИРҮҮ.

Мунун мааниси Аллах Тааланын Өзү Курани Каримде жана Расулуну өз сүннөтүндө айткан Аллахтын ысым –сыпаттарын, эч өзгөрттүрбөстөн, башка нерселердин ысым-сыпаттарына окшошпостон жана «кандай-кандай»-деп сурай бербестен, Аллахтын Өзүнө гана ылайык болгон ахыбалда далилдер менен билип ыйман келтирүү.

Алла Таала айтты:

«Алах Тааланын сонун –сулуу ысымдары бар» .Ага ошол ысымдар менен дуба кылгыла жана Аллахтын ысымдарында каапыр болгон адамдарды таштагыла. Алар тез арада кылган иштерине жараша жазаланышат»

(Аураф: 180).

«Ага эч нерсе окшобойт. Ал угуучу жана көрүүчү»

(Шувра :11)

Ыймандын бул маселесинде тайпа адамдар адашып кетишкен.

Биринчи тайпа: МУАТТИЛАЛАР

«МУҮАТТИЛА»нын мааниси «бекер кылуучу», «Жокко чыгаруучу» дегенди билдирет. МУҮАТТИЛАлар «Аллахка ысым-сыпаттарды дайын кылуунун кереги жок. Эгер Аллахка (көрүү, угуу кол, жүз сыяктуу) ысым-сыпаттар дайын (исбат) кылынса, анда Аллахты башка макулуктарга окшотуу болуп калат» дешет.

Бул ой туура эмес. Эки нерсенин ысымы же сыпатынын (сөздүктө) окшош келиши ал эки нерсенин өздөрүнүн окшош экенин билдирбейт. Маселен, эки адамга карасаңыз, экөө тең угат, көрөт, сүйлөйт. Бирок мунун мааниси алардын угуусу, көрүүсү, сүйлөөсү жана адамкерчилиги бир кыл дегенди түшүндүрбөйт. Андан сырткары, маселен, бардык айбанаттардын колу, буту, көзү ж.б. бар. Бирок, бул алардын кол, бул, көздөрү оп-окшош дегени эмес. Мына, макулуктарда ушунча айырма болгон соң, жаратуучу менен макулуктар арасында андан бетер айырма болушу анык.

Экинчи адашкан тайпа МУШАББИХАЛАР (окшотуучулар)

(Эгер МУАТТИЛАЛАР: «Аллахка тап-такыр ысым-сыпат дайын кылуунун кереги жок. Анда Аллах макулуктарына окшоп калат»-деп Аллахтын ысым-сыпаттарын жокко чыгарса), Мушаббихалар алардын тетирисинче Аллахтын ысым-сыпаттарын макулуктардын ысым-сыпаттарына окшотуп, дайын (исбат) кылышты. Жана : «Аллах пенделерим түшүнүшсүн деп, Куранда Өзүнүн ысым-сыпаттарын пенделеринин ысым-сыпаттарына оп-окшош кылып атады. Демек. (Куран айткан соң) Аллахтын ысым-сыпаттары пендени ысым-сыпаттарына окшош болот»-дешти. Бул дагы өтө орой каталык.

Биринчиден: Аллах Тааланын Өзү жараткан макулугуна окшош болушу акылга жа шариятка да туура келбеген ката пикир. Куран менен Сүннөт мындай ката пикирди айтпайт.

Экинчиден: эгер Аллах Куранда Өзүнүн кээ бир ысым-сыпатын пенделердикине окшош сөздөр менен атаган болсо, бул сөздөгү гана окшоштук. Ал эми, негизги, түпкү маанисинде тап-такыр окшоштук жок.

Маселен, Аллах Куранда Өзүнө «Самиү» (угуучу) деген ысым-сыпатты дайын (исбат) кылган болсо, бул Аллахтын угуусу пенденин угуусуна оп-окшош болот дегени эмес. Аллах Таала кандай угат, мунун түпкү мааниси, чындыгы бизге белгисиз. Угуу сезими макулуктарда деле өз ара айырмаланат (окшош болбойт). Ал эми Жаратуучу менен макулуктардын арасындагы айырма андан бетер көбүрөөк болушу анык эмеспи!

Эгер Аллах Таала (Куранда) Өзүнүн Аршка көтөрүлүүсү туРалуу баян кылган болсо, бул жерде «көтөрүлүү» сөзүнүн мааниси түшүнүктүү, бирок, кандай көтөрүлгөнү (түпкү мааниси) маалым эмес. Көтөрүлүүнүн кандайлыгы (айырмасы) макулуктардын арасында деле окшош эмес. Маселен, кыймылсыз турган үстөлгө көтөрүлүү менен мас төөнүн үстүнө көтөрүлүүнү эч салыштырып (окшотуп) болбойт.

Демек, Аллахтын көтөрүлүүсү менен макулуктун көтөрүлүүсү андан бетер көбүрөөк айырмаланышы (окшобостугу) маалым.

Аллах Таалага ыйман келтирүүнүн чоң пайдалары бар:

-Жалгыз Аллахка сыйынууну (тавхидти) жакшы жана толук орудаткан адам, Аллахтан башкага жалдырабайт жана сыйынбайт.

-Аллах Тааланын ысым-сыпаттары менен туура тааныган адамдын Аллахка болгон сүйүүсү жана урматтоосу көбөйөт.

-Аллахты жакшы тааныган адам, анын буюрган жана кайтарган нерселерин да жакшы билип, таза-толук, кемчиликсиз ибадат кылат.

ПЕРИШТЕЛЕРГЕ ЫЙМАН КЕЛТИРҮҮ

Периштелер кайып (көрүнбөгөн, сезилбеген) ааламы болуп, Аллахка ибадат кылуучу макулуктар. Аларда УЛУХИЯТ жана РУБУБИЯТ сыпаттары жок. Аллах Таала периштелерди нурдан жаратып, Өзү буюрган иштерди аткаруу үчүн аларга күч-кудурет берген.

Аллах Таала айтты:

«Аллахтын алдындагы периштелер, Аллахка ибадат кылуудан баш тартпайт жана да чарчашпайт. Алар түнү-күнү тынбай тасбех айтышат»³.

(Анбия6 19-20)

Периштелердин саны аябай көп. Санагын жалгыз аллах Таала гана билет. Имам Бухарий жана Имам Муслимдин «Сахих» китептеринде, Анас Ибн Мааликтен риваят кылынган бир хадисте, Расулунулаах миражга чыкканда, аны «Байтулла Мауамур» деген жерге алып барылганы, ал жерде жетимиш миң периште намаз окуганы жана эгер ал периштелер ал жерден чыкчу болсо, акырында калгандары кайра кире албай калары жөнүндө айтылган.

Периштелерге ыйман келтирүү төрт маселени өз ичине алат.

Биринчиси: Периштелердин бар экенине ишенүү.

---

³ Тасбех - Аллахты даңазалаган сөздөр.

Экинчиси: Бизге (Куранда) ысымы аталган периштелерге атайын өз алдынча, ал эми ысымы аталбаган периштелерге жалпысынан ыйман келтирүү.

Үчүнчүсү: Периштелердин бизге билдирилген сыпаттарына ыйман келтирүү.

Маселен, Жабраил периштенин сыпаттарын бизге Куран жана пайгамбарыбыздын хадистери билдирген. Пайгамбарыбыз ﷺ Жабирейил периштесин жаралган турпаты бойдон, башкача айтканда алты жүз канаты менен мейкиндикти тосуп турганын көргөн болчу.

Кээ бир учурда периштелер Аллахтын амири менен адам сүрөтүндө көрүнөт. Ошондуктан Аллах Таала Жабирейил периштеге «Марямга бар» деп буйрук кылганда, Марямга кадыресе адам сүрөтүндө көрүнгөн. Дагы бир окуя: биздин Пайгамбарыбыз ﷺ сахабалары менен олтурганда капкара чачтуу, ап-апак кийимдүү көрүнүшүндө мусапыр кебетеси жок, бейтааныш бир киши келип, тизесин тийгизип, эки колун эки санынын үстүнө коюп, отурду да, ыйман эхсан жана кыямат жөнүндө сурады. Аллахтын элчиси жооп берген соң кетти. Анда пайгамбарыбыз сахабаларына: «Бул Жебирейил периште эле, силерге диниңерди үйрөтүү үчүн келиптир» -деди (Имам Муслим риваяты).

Ошондой эле, Аллах Таала Ибрахим менен Лут пайгамбарларга да адам сүрөтүндөгү периштени жиберген.

Төртүнчүсү: Аллахтын буйругу менен периштелердин аткарган иштерине ыйман келтирүү. Ал иштерден кээ бирлерин бизге билдирген.

Маселен, периштелер күнү-түнү эч бир чарчап талыкпай Аллахтын кызматында (ибадатта) болушат.

Кээ бир периштелердин өзүнө гана тиешелүү вазыйпалары бар. Маселен, Жабирейил алейхи салам Аллах менен пайгамбарлар арасында элчилик вазыйпасын аткарып, пайгамбарларга вахий алып келет. Мекаил периштеси жамгыр менен өсүмдүктөргө өкүм кылат. Исрафин периштесине болсо, Кыямат болордун астынан жана кайра тирилүүнүн астынан «Сур» деген кернейди тартуу вазыйпасы жүктөлгөн. «Малакул-мавт» деп аталган өлүм периштеси болсо, өлүм убактысында жандарды алуу кызматын аткарат.

Дагы, энелердин курсагындагы түйүлдүккө өкүм кылынган периштелер бар.

Түйүлдүн төрт айлык болгон кезинде, Аллахтын амири менен бир периште келип, түйүлдүктүн ырыскысы, ажалы, амал-иштери, бактылуу же бактысыз болушун жазат.

Дагы адамдардын жасаган иштерин жазып, сактоого өкүл кылынган периштелер бар. Ар бир адам үчүн эки периште дайындалган, бири оң, экинчиси сол тарабында болот.

Дагы адам өлүп мүрзөгө коюлганда, өлүктү суракка тутуучу периштелер бар⁴ Көмүлгөн адамга эки периште келип, анын дини. Раббиси, пайгамбары жөнүндө сурашат.

Периштелерге ыйман келтирүүнүн чоң пайдалары бар.

Алардан:

Биринчиси: Аллах Тааланын Улуулуугун, кудурет –салтанатын билүү. Анткени, макулуктун кудуреттүүлүгү жаратуучунун кудуреттүүлүгүн билгизет.

Экинчиси: адамдарга кылган камкордугу үчүн Аллахка шүгүр кылуу. Анткени, Аллах инсандарга, аларды коргой турган, амал –иштерин жаза турган жана мындан башка пайдалары үчүн периштелерди дайындаган.

Үчүнчүсү: Аллах Таалага (токтоосуз) ибадат кылгандыгы үчүн периштелерди жакшы көрүү. Кээ бир пикири кыска кишилер периштелердин тело экенин жокко чыгарып: «периштелер – жаныбарлардын ичинде жашынган жакшылык күчү» -дешет. Бул пикир Курани Карим менен пайгамбарыбыздын хадистерине каршы келет.

Аллах Таала айтты:

«Асмандар жана жерди жаратуучу, Периштелерди эки, үч, төрт, канаттуу кылып жаратуучу Аллахка мактоолор болсун!»

(Фатир: 1)

«Эгер сен, каапырлардын жанын алып жаткан периштелердин, алардын беттерине, жамбаштарына чапкылап жатканын көрсөң эле...»

(Анфал:50)

«Периштелер алардын алдына бардык эшиктерден кирип «сабырдуу жана чыдамдуу болгонуңардын беделине силерге салам болсун! Бул кандай жакшы орун!»-деп айтышат.»

(Рауад:23-24)

Имам Бухарий «Сахих» китебинде Абу Хурайра риваят кылган хадисти төмөндөгүчө келтирет:

---

⁴ Хадистерде айтылышы боюнча адам баласы мүрзөгө коюлары менен ага кайрадан рух(жан) киргизилет. Мүрзөдөгү адам өзүн коюп (көмүп) кайтып бараткан кишилердин буттарынын добушун угуп жатат. (ред.)

«Ал айтты: Расулуллах айтты: «Эгер Аллах Таала бир пендесин сүйүп калса, Жабирейилге : «Аллах түкүнчө пендени сүйдү сен дагы сүйгүнүң»-деп айтат.

Анан Жабирейил ал пендени сүйүп, асман элдерине карап: «Аллах түкүнчө пендесин сүйдү, силер дагы аны сүйгүлө»-деп кайрылат. Аны асман элдери да жакшы көрөт. Андан кийин ал кишинин жердеги иштери жүрүшүп кетет».

Ошол эле китепте дагы Абу Хурайрадан төмөндөгүчө риваят кылынат: «Ал айтты: «Расулуллах айтты: «Жума күнүндө периштелер мечиттин бардык эшиктеринде туруп алып, намазга келе жаткандарды жазып, каттап турушат. Имам (минбарга) отурган соң алар сахипаларын жаап зикирди угуу үчүн келишет».

Мына ушул кабарлар кээ бир пикири кыска адамдар айткандай периштелер моралдык (рухий гана) күч эмес. Физиологиялык реалдуу макулуктар экенин анык көргөзөт. Бардык мусулман аалымдары ушул кабардын чындыгына ижмау кылышкан.

КИТЕПТЕРГЕ ЫЙМАН КЕЛТИРҮҮ

Китептер –жазылган таалимдер жыйнагы демек.

Бул жерде «китептер» деген сөздөн, Аллах Таала Өз пайгамбарлары аркылуу, эки дүйнөдө бактылуу өмүр сүрүүлөрү үчүн, пенделерине ырайым жана хидаят (туура жол) кылып жиберген китептери түшүнүлөт.

Китептерге ыйман келтирүү төрт нерсени өз ичине алат.

Биринчиси: Китептерге Аллах Таала тарабынан жиберилген чындык деп караш.

Экинчи: Аты белгилүү болгон китептерге өз алдынча, ал эми аты бегилүү болбогон китептерге жалпысынан ыйман келтирүү. Аты белгилүү болгон китептер төмөндөгүлөр:

1. Мухаммад ﷺ жиберилген КУРАНИ КАРИМ
2. Ыйса алейхи саламга жиберилген ИНЖИЛ
- 3, Муса алейхи саламга жиберилген ТООРАТ
4. Дауд алейхи саламга жиберилген ЗАБУР

Үчүнчүсү : Китептердеги кабарларга ишенүү⁵

Төртүнчүсү: Бекер кылынбаган китеп өкүмдөрүнө амал кылуу. Ал өкүмдөрдүн сырын түшүнбөсөк да, билбесек да ыраазы болуп, моюн сунуу.

---

⁵ Бирок, Курандан башка китептерге адамдардын сөздөрү аралашып кеткенден улам, алардын кабарларынын арасынан Куранга дал келгенине гана ишенебиз (ред.)

Абалкы китептердин бардыгы Куран өкүмдөрү келген соң, бекер болгон. Аллах Таала айтты: «Биз сага (Эй Мухаммад) Куранды чындык жана өзүнөн абалкы китепти тастыктаган жана ага өкүм кылган ахыбалда түшүрдүк».⁶

(Маида :48)

Мына ушул аяттын (андагы «өкүм кылган» деген сөздүн) өкүмү менен абалкы китептердин бардык өкүмдөрүнө амал кылуу токтотулган.

Ал эми Куран өкүмдөрүнө дал келгендери гана чындык деп эсептелинет.

Китептерге ыйман келтирүү төмөндөгүчө пайдаларды берет:

-Аллах Тааланын Өз пенделерине камкордугун билиш. Анткени, Аллах бардык элдерге туура жолду көргөзгөн китептерин жиберди.

-Аллахтын өкүмдөрүндөгү (шариятындагы) сырларды билиш. Анткени Аллах Таала ар бир элдин өз ахыбал-шарттарына жараша шариаттарды жиберген.

Аллах Таала айтты: «Силердин ар бириңер үчүн (өзүңөргө жараша) шариат жана жол кылып койдук».

(Маида:48)

-Китептерге ыйман келтирген адам, Аллахтын пенделерине жиберген китептери жана ал китептердин ичиндеги шариаттар адамдарга чоң неемат экенин билет жана Аллахка шүгүр кылат.

ПАЙГАМБАРЛАРГА ЫЙМАН КЕЛТИРҮҮ

Пайгамбар⁷ арапчада «расул». Расулдун мааниси «жиберилген элчи» дегенди билдирет. Расулдардын эң биринчиси Нух, эң акыркысы Мухаммад ﷺ.

Аллах Таала айтты: «Эй Мухаммад, биз Нух жана андан кийинки пайгамбарларга вахий кылганыбыз сыяктуу сага да вахий кылдык»

(Ниса: 163)

Имам Бухарийдин «Сахих» китебинде Анас Ибн Мааликтен риваят кылынган шапаат жөнүндөгү хадисте Пайгамбарыбыз ﷺ мындай деген: «Адамдар шапаат (коргоочулук) кылышын суранып Адам (ата) алейхи саламга келишет. Ал адамдарга бир себеп айтып: «Силер Аллах эң биринчи Расул кылып жиберген Нухка баргыла» -дейт.

Аллах Таала Куранда Мухаммад ﷺ жөнүндө мындай деген:

⁶ Бул аяттагы «тастыктаган» деген сөз. Абалкы китептин өкүмдөрүн тастыктоо маанисинде эмес, балким «чындыгында ошол китептин Аллахтан түшкөнү ырас» деген мааниде (ред.)

⁷ Пайгамбар «перс тилиндеги «пайгам» (кабар) жана «Бар» (алып келүү) деген сөздөрдөн жасалган. Жалпы мааниси Аллахтан кабар алып келүүчү (ред.)

«Мухаммад силердин эркек кишилериңердин бирөөсүнүн да атасы эмес. Балким ал Аллахтын элчиси жана Пайгамбарлардын эң акыркысы»
(Ахзаб: 40)

Аллах Таала ар бир элге атайын, өз алдынча шарият же болбосо. Абалкы пайгамбар алып келген шариятты толуктаган шарият менен Пайгамбар жиберип турган.

Аллах Таала айтты:

«Биз ар бир элге: «Аллахка гана ибадат кылып Тагувтдан алыс болгула» (деп даават кыла турган) пайгамбарды жибердик».

(Нахл: 36)

«Бардык элдердин арасында (тозокту) эскертүүчү пайгамбар өткөн».

«Биз Тооратты ичинде хидаят жана нур болгон ахыбалында түшүрдүк. (Аллахка) моюн сунган пайгамбарлар аны менен яхудийлерге өкүм кылышат» (Маида: 44)

Пайгамбарлар –инсандардыр. Аларда РУБУБИЯТ, УЛУХИЯТ сыпаттары жок.

Анткени, Аллах Таала, Өзүнүн алдында эң урматтуу жана бардык пайгамбарлардын улугу болгон Мухаммад (С.А.В) жөнүндө мындай деген:

«(Эй Мухаммад) айткын: «Мен өзүмө пайда да, зыян да жеткире албаймын, болгону Аллах каалаган нерсеге гана эге мин. Эгер кайыпты билчү болсом, өзүм тилеген жакшылыктарды көбөйтүп жибермекмин жана мага жамандык жетмек эмес. Мен болгону момун боло турган элдер үчүн Назир (тозоктон коркутуучу) жана Назир (бейишти сүйүнчүлөөчү) мүн.

(Аураф:188)

«(Эй Мухаммад) айткын: «Мен силерге зыян да, туура жол да бере албайм. Мени эч ким Аллахтан кепилдикке алалбайт жана мен Аллахтан башка коргонуу таба албаймын».

(Жин: 21-22)

Пайгамбарлар башка инсандар сыяктуу эле, жеп-ичет, бир нерсеге муктаж болот жана өлөт. Төмөнкү аятта Ибрахим алейхис салам өз Раббисин кандай сыпаттаганын Алах Таала мындай баяндаган:

«Ал (Алла) мени жедирет, ичирет, оорусам шыпаа берет жана мени өлтүрүп анан кайра тирилтет»

(Шуара : 79-81)

Пайгамбарыбыз Мухаммад (С.А.В) мындай деген: «Мен деле сиздер сыяктуу инсанмын жана сиздер сыяктуу эле унутчаакмын. Эгер бир нерсени унутуп койсом, эскертип тургула».

Аллах Таала пайгамбарларды «пендечиликти толук аткарышат» деп сыпаттаган.

Ошондуктан көп аяттарда пайгамбарларды пенде (кул) деп атаган.

Аллах Таала айтты: «Ал (Нух) Аллахка шүгүр кылуучу пенде болчу»
(Исра : 3)

«Пендесине (Мухаммадка) бардык ааламдарга эскертүүчү болуш үчүн
Куранды түшүргөн Зат бийик (даражалуу) болду»

(Фуркан:1)

«Биздин пенделерибиз. Ибадатта күчтүү жана аң-сезимдүү болгон
Ибрахим, Исхак жана Якубту эстегин»

(Сод: 45)

«Ал (Ыйса) бир пенде болуп, биз ага неематтарды бердик жана аны
Израил урпагына үлгү кылдык»

(Зухруф:59)

Пайгамбарларга ыйман келтирүү төрт нерсени өз ичине алат.

Биринчи: Алардын пайгамбарчылыгы Аллах Таала тарабынан келегн
ЧЫНДЫК экенине ыйман келтирүү. Алардын арасын ажыратпоо. Ким
алардын бирөөсүнө гана ыйман келтирбесе, бардыгына ыйман
келтирбеген (каапыр болгон) болот.

Аллах Таала айтты: «Нухтун коому (бардык) пайгамбарларды
жалганчы деди»

(Шуара: 105)

Бул аятта Аллах Таала бир гана Нух пайгамбарга ишенбеген коомду,
бардык пайгамбарларга ишенбегенге теңеп жатат. Ушул негизге таянып
айтса болот: Мухаммад ﷺ дын пайгамбарчылыгын жалган деген
христиандр Ыйсанын пайгамбарчылыгын да жалган деген жана ага
ээрчибеген болушат.

Анткени, Ыйса алейхи салам Мухаммад (С.А.В) дын пайгамбарлыгы
жөнүндө башаарат (алдын ала кабар) берген болчу.

Экинчи: Ысымдары маалым болгон пайгамбарларга, ысымдары (жана
даражалары) менен ыйман келтирүү. Маселен, пайгамбарлардан бешөө:
Нух, Муса, Ибрахим, Ыйса жана Мухаммад ﷺ «улул-азм» (чыдамкай
пайгамбарлар) деп аталат.

Аллах Таала айтты:

«Биз пайгамбарлардан: «Сенден, Нухтан, Ибрахим, Муса жана Ыйса
бин Марямдардан убадалар алдык»

(Ахзаб: 7)

Ал эми, ысымы маалым болбогон пайгамбарларга жалпысынан
ыйман келтиребиз. Аллах Таала Мухаммад ﷺ га кайрылып айтты: «Биз
сенден илгери. Сага айткан жана айтпаган пайгамбарларды жибердик»

(Гаафыр:78)

Үчүнчү: Пайгамбарлардан риваят кылынган Сахих (таза) жана ишеничтүү кабарларды тастыктоо.

Төртүнчү: Эң акыркы пайгамбар Мухаммад (С.А.В) алып келген ислам шарияты менен амал кылуу (жашоо).

Аллах Таала айтты: «Жок, Раббиңе касам, (Эй Мухаммад) Алар өз араларындагы жаңжал-тартышууларына сени өкүмдар кылмайынча жана сенин өкүмүңө, жүрөгүңдө нааразычылык калбай, толук моюн сунмайынча момун боло алшпайт»

(Ниса: 65)

Пайгамбарларга ыйман келтирүүнүн чоң пайдалары бар.

Биринчи: Аллах Тааланын Өз пенделерине болгон ырайымын билүү. Анткени, Аллах Таалага ибадат кылуунун жана жашоонун эрежелерин үйрөтүү үчүн адамдарга мугалим катары пайгамбарларды жиберди. Ансыз акылдын өзү бул нерселерди биле албайт болчу.

Экинчи: Аллах Тааланын бир чоң неематына шүкүрчүлүк келтирүү.

Үчүнчү: Пайгамбарларды сүйүү жана аларды ылайык болгон даражада урматтоо жана мактоо. Себеби, алар Аллахка ибадат кылышты, Анын вахийин (динин) элдерге жеткирип, насаат айтышты.

«Пайгамбарлар инсан насилинен эмес» деп күмөн кылган өжөр адамдар, өз пайгамбарын жалганчыга чыгарган болушат. Аллах Таала Курани Каримде пайгамбарлардын тилинен мындай деген: «...пайгамбарларды айтышты:»Биз деле силер сыяктуу инсанбыз. Бирок Аллах Өзү каалаган кишилерге жакшылык кылат. Биз силерге Аллахтын уруксааты менен ачык-анык далил келтиребиз»

(Ибрахим:11)

АКЫРЕТКЕ ЫЙМАН КЕЛТИРҮҮ

Акырет –адамдардын ушул дүйнөдөгү жашоосунан эсеп берүүлөрү жана жаза⁸ (азап же ырахат) алуулары үчүн кайра тириле турган кыямат күндүн аталышы.

Акырет (акыркы күн) деп аталып келүүсүнүн себеби, Бейиш эли Бейиштен, Тозокко ылайык болгондор Тозоктон орун алып болгондон соң, башка (бул дүйнө күнүндөй) күн болбойт.

Акыретке ыйман үч маселени өз ичине алат:

Биринчиси: Кайра тирилүүгө ишенүү. Кайра тирилүү. Исраил

---

⁸ жаза – «Жаза» араптардын бул сөзү «насип», «тиеше» деп которулат. Ушул өңүттөн караганда адамга жакшы жаза (бейиш) да, жаман жаза (тозок) да болушу мүмкүн. Ал эми азыркы түрк тилдерине бул сөз «адебин берүү», «сазайын берүү» маанисинде туура эмес кабыл алынып калган (котормочу).

периштеси «Сур» деп аталган кернейди экинчи жолу тартканда болот. Кайра тирилген адамдар мүрзөдөн чыкканда жылаңач, жылаңайлак жана бүтүн (хатна кылынбаган) бойдон Раббилерине барышат. Аллах Таала айтты:

«Абалкы жаратканыбыздай жаратабыз. Биз албетте (ушундай) кылуучубуз»

(Анбия: 104)

Кайра тирилүү Куран, Сүннөт жана жалпы мусулмандардын Ижмаасы менен далилденген чындык.

Аллах Таала айтты: «Кийин силер, ошондон соң өлөсүңөр. Андан соң кыямат күнүндө кайра тирилттирилерсиңер»

(Муүминун:15-16)

Мухаммад (С.А.В) айтты: «Адамдар кыямат күнүндө жылаңайлак, хатна

кылынбаган бойдон чогулушат. (Мутафакун алайх) Мусулмандар деле кайра тирилүүнүн хак (чындык) экенине ижмаа кылышкан (бир пикирде болушкан).

Кайра тирилүү Аллахтын Хикматы –даанышмандыгынын талабы: Аллах Таала жер бетиндеги Өзүнүн халифе орун басарларына (инсаниятка) пайгамбарларды жиберип, аларды кээ бир абадаттарга буюрган болчу. Эми адамдар ошол ибадаттарды кандай деңгээлде аткарганына жооп берүү үчүн Раббилеринин астына кайтуулары зарыл.

Аллах Таала айтты: «Силер, Биз (Аллах) силерди бекерге (максатсыз) эле жараткан жана Бизге кайтарылып келбейбиз деп ойлойсуңарбы?»

(Муүминун: 115)

Аллах Таала Мухаммад (С.А.В) га айтты: «Сага Куранды парыз кылган Зат, сөзсүз түрдө сени кыяматка кайтаруучу»

(Касас: 85)

Экинчиси: Эсеп жана жазага ишенүү.

Пенде өзү жасаган бардык иштери үчүн эсеп берип, (жакшы же жаман) жазасын алат. Буга Курандан, Сүннөттөн жана Ижмаадан далилдер бар.

Аллах Таала айтты: «Шексиз. Алардын кайтышы-Бизге. Кийин алардан эсеп-китеп алуу (дагы) биздин ишибиз»

(Гашия: 25-26)

«Жакшылык алып келген кишиге он эсе зыядасы бар. Жамандык алып келген кишиге (ошол жамандык көлөмүнчө жаза (тиеше) берилет, жана алар (эч бир ахыбалда) зулум көрүшпөйт»

(Анұам:160)

«Кыямат күн үчүн адилет таразларды курабыз, эч бир жан ээсине зулум кылынбайт. Эгер (амал-жасалган иш) кычы данынын урусунча болсо да, Биз (аны таразага) алып келебиз. Биз жетишерлик эсеп-китеп кылабыз»

(Анбия:47)

Абдулла ибн Умра, Расулуллахдан риваят кылды: «Расулуллах (С.А.В) айтты: «Кыямат күндө Аллах Таала момунду Өзүнө жакындаштырып, аны парда менен тосуп коет жана: «паландай, түкүндөй күнөөлөрүңдү билесиңби?»-деп сурайт. Пенде: «Ооба эй Раббим»-деп жооп берет. (Ошентип) Аллах аны бардык күнөөлөрүн мойнуна алдыртып, пенде «эми өлдүм» деп калганда Аллах: «Эй пендем, Мен сенин (бул) күнөөлөрүңдү дүйнөдө бекиткен болчумун. Бүгүн сен үчүн аларды кечиремин»-дейт дагы, пендеге жакшылык баракчасы (оң жагынан) берилет. Ал эми, каапыр жана мунафыктарды бардык калайыктын астында ашкереленип: «Мына булар Раббилерине жалган сүйлөшкөн. Билип койгула, Залимдерге Аллахтын наалаты болот!» деп айтылат» (Муттафакун алайх)

Дагы Расулуллах (С.А.В) дан төмөндөгүчө сахих хадим да риваят кылынган:

«Ким жакшылыкты максат кылып, аны жасаса, Аллах Өз алдында ага андан жети жүзгө чейин жана андан да бир нече барабар көбүрөөк сооп берет. Ким жамандыкты максат кылып, аны жасаса, Аллах ага бир гана жамандык жазат».

Үчүнчүсү: Бейиш жана Тозокко ишенүү

Бул экөө пенделердин түбөлүктүү келечеги болуп эсептелет.

Бейиш –Аллах «ыйман келтиргиле» деп буюрган нерселерге ыйман келтирген, Аллахка ыкылас жана пайгамбарына эргешүү менен моюн сунган такыбаа момундарга Аллах Таала даярдап, белектеп койгон неематтардын мекени. Бейиште көз көрбөгөн, кулак укпаган жана инсандын кыялына да келбеген ар түркүн неематтар бар.

Аллах Таала айтты: «Ыйман келтирип салих (жакшы) амалдар кылган адамдар, ошолор гана макулуктардын эң жакшысы. Аларга Раббилеринин алдындагы сыйлыктары-астынан дарьялар агып турган жана анда түбөлүк калыша турган **АДН** бактары. Алардан Аллах Таала, алар Аллах Тааладан ыраазы болушту. Бул (сыйлыктар) Раббилеринен корккон кишилерге гана аталган» (Байиина:7-8)

«Эч бир жан (ээси), өзү үчүн кылган амалдарына жаза (насип, тиеше) иретинде кандай кубанычтуу нерселер жашыруун даярдап коюлганын

билбейт»

(Сажра:17)

Ал эми, Тозок ...Тозок пайгамбарларга (алар алып келген динге) ыйман келтирбеген жана күнөөгө баткан адамдар үчүн Аллах Таала даярдап койгон, инсандын кыялына келбеген ар түрлүү азаптар бериле турган орундун аты.

Аллах Таала айтты: «Каапырлар үчүн даярдап коюлган тозоктон корккула»

(Аалы Имран: 131)

«Биз заалимдерге тозокту даярдап койдук. Анын алоолору аларды ороп алат. Эгер алар жардам сурашса, аларга жүздөрүн бышырып кое турган (даражадагы кайнак) ириң сыяктуу суу (ну ичирүү) менен «жардам берилет». Бул не деген жаман суусундук жана жаман орун!»

(Кахр:29)

Аллах Таала каапырларга наалат айтты жана алар үчүн тозокту даярдап койду. Алар ар жерде дос жана жардамчы таппай, түбөлүккө калышат. Жүздөрү тозок тарапка каратылганда алар: «Аттиң ай, Аллага жана Анын элчисине моюн сунганыбызда кана эле!»-дешет»

(Ахзаб: 65-66)

Акырет күнүнө ыйман келтирүүнүн курамына өлүмдөн соң болчу бардык нерселер кирет. Маселен:

а) Кабыр (мүрзө) сыноосу

Кабыр сыноосу деп, адамдын денесин жайга (кабырга) койгондон соң, эки периштенин аны Раббиси, дини жана пайгамбары жөнүндө суракка тартуусуна айтылат. Бул сыноо учурунда Аллах Таала момун пенделерин өзгөргүс, бекем сөз менен кубаттайт. Ошондуктан момун: «Раббим-Аллах, диним-Ислам, пайгамбарым –Мухаммад ﷺ –деп айтат. Ал эми заалимдерди болсо, Аллах Таала адаштырат (сурак мезгилинде) каапыр «А.., а... билбеймин»-дейт. Мунафык (же болбосо динден шек санаган) киши болсо: «Билбеймин. Адамдар бирдемелер деп айтканын уккамын. Мен деле ошенткемин»-дейт.

б) кабырдагы азап жана неематт (ырахат)

Кабыр азабы каапырлар, мунафыктардан болгон заалимдер үчүн даярдап коюлган.

Аллах Таала айтты: «Заалимдерди өлүм алдындагы жанталашуу мезгилинде бир көрсөңүз эле: «Периштелер (аларга) колдорун узатып: «Жаныңарды бери чыгаргыла! Бүгүн Аллах Таалага жалган сөздөрдү айтканыңардын жана Анын аяттарынан текеберлене жүз бурганыңар үчүн кордук азабы менен жазаланасыңар!»

(Анүам:93)

Аллах Таала Фирүавн үй-бүлөсү жөнүндө мындай деген:

«Алар эртели –кеч тозокко туш кылынышат. Кыямат күнүндө болсо, Фирүавн үй-бүлөсүн эң катуу азапка киргизгиле»-деп айтылат»

(Гаафыр:46)

Имам Муслимдин «Сахих» китебинде Зайд ибн Сабиттен риваят кылынат Ал айтты: «Расулуллах (С.А.В): «Эгер силер бири-бириңерди көмүүчү болбогонуңарда, мен өзүм угуп турган кабыр азабын силерге да угузуусун сурап Аллахка дуба кылар элем»-деди. Анан кайрылып:»Аллахтан тозок азабынан сактоону сурап дуба кылгыла»-деди. Сахабалар:»Кабыр азабынан Аллахтан коргоо сурайбыз»-дедик. Расулуллах (С.А.В) «сырткы жана ички фитналардан Аллахтан коргоо тилегиле»-деди. Сахабалар: «Сырткы жана ички фитналардан аллах сактасын»-дешти. Расулуллах (С.А.В) : «Аллахтан Жаддал фитнасынан коргоосун сурайбыз»-дешти. Кабыр неематтары чынчыл, берилген мусулмандар үчүн гана даярдап коюлган. Аллах Таала айтты: «Раббибиз-Аллах-деп, андан соң бекем турган пенделерге периштелер түшүп:»коркпогула, кайгырбагыла жана өзүңөргө убада кылынган Бейиштен курсант болгула»-дешет»

(Фуссилат:30)

«Силер тиктеп турган ахыбалыңарда жан алкымга келсе. Биз ага (өлүп бараткан адамга) силерден жакыныраакпыз. Бирок силер көрбөйсүңөр. **(Кана эле)** эгер силер суралбай калсаңар-э ...?!Эгер силер чынчыл болсоңор денеңерге кайтасыңар. Эгер (өлгөн киши) Аллахка жакын кишилерден болсо, анда Ага ырахат, ырайхан жана неемат бейиш бар»

(Вақуа:30)

Бараү ибн Азиб айтты: «Расулуллах кабырында эки периштенин суроолоруна жооп берген момун жөнүндө мындай деди: «Асмандагы Зат: «Пендем туура сүйлөдү, анын ордун Бейиштен даярдап, ага Бейиш кийимдерин кийдиргиле жана Бейиш тарапка эшик ачкыла»-деп добуш кылат. Натыйжада ага Бейиштин ырахаттары жана жыпар жыттары алып келинет. Анын кабырын (мүрзөсүн) болсо, көз нуру жеткен жерге чейин кеңейттирилет» (Имам Ахмад жана Абу Дауд муну узун бир хадисте риваят кылышкан).

Акыретте ыйман келтирүүнүн чоң пайдалары бар. Алардан:

Биринчиси: Акыретте берилчү сооп үмүтү менен ибадатка кызыгуу.

Экинчиси: Акырет азабынан коркуп, күнөө кылбастык жана күнөөгө унап отуруудан коркуу.

Үчүнчүсү: бул дүйнөдө жете албаган неематтардын ордуна акырет неематтарын үмүт кылуу менен момун адамдын көңүлүн сооротуу.

Каапырлар «мүмкүн эмес» деп, кайра тирилүүнү четке кагышты. Бул күмөндүн негизсиз экенине шарият, сезимдер жана акыл-эс далилдерди келтирет.

Шарияттын далилдери:

Алла Таала айтты: «Каапырлар»: «кайра тирилбейбиз»-деп күмөн кылышты. Сен (аларга) : «Андай эмес, Раббиме касам, силер кайра тирилттирилесиңер, кийин силерге кылган ишиңердин кабары берилет. Бул Аллах үчүн жеңил»-деп айткын»

(Тагаабун:7)

Асмандан түшкөн китептердин бардыгы кайра тирилүүнүн чындык экенин бир добуштан айтышкан.

Сезимдердин далили:

Аллах Таала ушул эле дүйнөдө өлүктөрдү кайра тирилтүүсүн көргөзгөн. «Бакара» сүрөсүндө буга беш мисал бар.

Биринчи мисал: Муса алейхи саламга коому: «Сен бизге Алахты анык көргөзмөйүнчө сага ыйман келтирбейбиз»-дешкенде, Аллах алардын (өздөрүн) өлтүрдү жана кайра тирилтти. Бул окуя жөнүндө Аллах Баку Израилге (жөөттөргө) кайрылып, мындай деди: «Силер: «Эй Муса, Аллах Тааланы анык көрбөсөк, сага ишенбейбиз»-деп айттыңар. Натыйжада, силер (ден бир тобуңар) карап турган ахыбалда силерди чагылган урду, анан биз силерди, шүгүр кылууңар үчүн кайра тирилттик»

(Бакара: 55-56)

Экинчи мисал: Баку Израил (жөөттөр)

Өзө ара келише албай калышканда өлүк окуясы:

Ошол өлүктү ким өлтүргөнүн биле албай талашып башташканда Аллах Таала аларга бир уйду союп, анын бир бөлүк эти менен өлүктү урууга буюрат. Ошентишкенде өлүк тирилип, өзүн ким өлтүргөнүн айтып берет. Бул окуя «Бакара» сүрөсүнүн 72-73-аяттарында баяндалган.

Үчүнчү мисал: Аллах Таала, өз мекендериндеки өлүмдөн качкан миңдеген адамдарды өлтүрүп, кайра тирилткен окуя баяны. Бул жөнүндө Аллах Таала айтты:

«Мекендеринен өлүмдөн коркуп качып чыккан миңдеген кишилерди көрбөдүңбү? Аллах аларга «Өлгүлө!» -деп айтты. (Алар өлүштү). Андан соң Аллах аларды тирилтти»

(бакара: 243)

Төртүнчү мисал: Аллах өлтүрүп, жүз жылдан соң кайра тирилткен адам баяны.

Аллах Таала айтты: «же бир кишиге окшош, ал адам заты жашабаган бир айылдан өтүп:»Аллах мунун элин кантип тирилтет?»-деди. Кийин Аллах аны (н өзүн) жүз жылга өлтүрүп, анан кайра тирилтти да ага: « сен (өлүк ахыбалда) канча турдуң?»-деп сурады. Ал «болгону бир күн же анын бир бөлүгүнчө турдум»-деди. Аллах Таала айтты: «Жок, сен жүз жыл турдуң. Сен өзүңдүн тамак-ашыңа кара -алар бузулбаган. Эшегиңе да кара. Биз сени адамдарга (Өзүбүздүн кудуретибизден) белги –алаамат кылуу үчүн (кайра тирилттик). Сөөктөргө кара-биз аларды кантип аракетке келтирип, кантип ага эт каптайбыз» Ал (кайра тирилген киши) –бул иштер аян болгон соң-айтты:»Мен Аллахтын бардык нерсеге кудуреттүү экенин билем»

(Бакара: 259)

Бешинчи мисал: Ибрахим алейхи салам кыссасы (икаясы)

Ибрахим алейхи салам Аллах Тааладан өлүктөрдү кайра тирилтиши жөнүндө сурады. Аллах ага төрт кушту союп, алардын эттерин төрт тараптагы тоого таратып, анан аларды чакырууга буюрду. Ибрахим айтылган буйрукту аткарганда, ал төрт куштун бөлүктөрү кайра тирилип, анын астына жорголоп келишти. Бул окуяны Алах Таала мындай баяндаган:

«Ибрахим Аллах Таалага: «Эй Раббим! Мага өлүктөрдү кантип тирилтишиңди көргөз» -дегенде, Аллах: «Сен (өлүктөрдү кайра тирилтишиме) ыйман келтирбедиңби?»-деди. Ибрахим: «Ооба (ыйман келтирдим), бирок жүрөгүм тынчтанышы үчүн (суранып жатам)-деди. Аллах айтты:»Төрт кушту алып, өзүңө карат. Андан соң алардын (өлүк) бөлүктөрүн ар кайсы тоого коюп, анан чакыр. Алар астыңа жорголоп келишет. Дагы билгин: Аллах Азиз жана Хакийм болгон Зат» (Бакара:260)

Мына ушул болгон –сезилген окуялар өлүктөрдү тирилтиш мүмкүндүгүн көргөзүп турат. Жогорууда, Аллахтын уруксааты менен өлүктөр кайра тирилттирилүүсү жана мүрзөлөрүнөн чыгарылышындагы Аллахтын муужизасына ишаараттар айтып өтүлдү.

Кайра тирилтүүнүн чындык экенине акыл-эстин далили:

Акыл-эс өлүктөрдүн кайра тирилттирилүүсүн чындык экенине эки тараптуу далил келтирет:

Биринчи тараптан: Аллах Таала жер, асмандар жана алардагы нерселерди бир жолу жараткан болсо, демек кайра дагы жаратууга да кудуреттүү болот. Аллах Таала айтты: «Аллах Таала макулуктарды биринчи жолу жараткан. Кийин (кыяматта) кайрадан жарата турган Зат. Жана ал (кайра жаратуу) Аллахка эң эле жеңил»

(Руш:27)

Аллах Таала чирип калган (сөөктөрдү) абалкы жолкусунда жараткан Зат (кайра) тирилтет. Жана Ал ар бир макулукту (н жаралуусун) Билүүчү Зат»

(Ясин:79)

Экинчи тараптан:

Не бир шибер, не бир дарак болбогон тап-такыр боз жер жамгыр жаашы менен аракетке келип, көпчүп чыгып, көгөрүп тирилип адамдарды кубанычка бөлөйт. Ушул өлүк жерди ушинтип кайра тирилткен Зат, өлүк денелерди да кайра тирилтүүгө шексиз кудуреттүү.

Аллах Таала айтты:

«Аллах Тааланын алаамат - белгилеринин бири: сен жерди тынч (жансыз) турганын көрөсүң. (Анан) Биз ага жамгыр жаадырсак, аракетке келип, өсөт (көпчүп чыгат). Ошол жерди тирилткен Зат, сөзсүз өлүктөрдү да тирилтүүчү. Аллаx, шексиз, ар нерсеге кудуреттүү»

(Фуссилат:39)

«Биз асмандан сууну берекеттүү кылып жаадырдык. Андан соң ал (жамгыр) менен бак-дарактарды, үрөн-уруктарды жана мөмөлүү, бийик курмаларды пенделерге ырыскы кылып өстүрдүк» (Каф: 9, 11)

Адашкан кээ бирөөлөр кабырдагы азап жана неемат (рахат)ты четке кагып: «бул реалдуулукка коошпойт. Эгер мүрзө ачып көрүлчү болсо, өлүктү ошол бойдон жатканын, ал эми, мүрзө дагы, кандай казылган болсо, ошол бойдон (тарайып да, кеңейип да кетпей) турганын көрөбүз»- дешет.

Бул шектенүүнү шариат, сезимдер жана акыл-эс далилдери жокко чыгарат.

Шариат далили: кабыр азабы жана неематы жөнүндөгү Куран аяттары «Акыретке ыйман» темасына кошумча келтирилген «б» пунктунда (42-бетте) айтылды.

Имам Бухарийнин «Сахих» китебинде Абдуллах ибн Аббас алейхи саламдан риваят кылынат Ал айтты: «Расуллуллах (С.А.В) Мадинанын кээ бир сырткы тараптарына чыгып, кабырында азап чегип жаткан эки адамдын добушун укту жана:»Алардан бирөөсү заарасынан тазаланбай жүргөн, экинчиси чачымчы (сөз ташуучу) киши эле»-деди.

Сезимдердин далили: Уйкудагы адам түшүндө өзүн ырахаттуу кең-кенен жерде же болбосо, тетирисинче коркунучтуу, тар бир жерде көрөт. Жадагалса, ушунчалык анык көргөндөн улам, чоочуп ойгонуп да кетет. Бирок, ошентсе да ал өзүнүн бөлмөсүндө, өз кроваттында жаткан болот. Уйку өлүм менен ага-ини сыяктуу. Ошондуктан Аллаx Таала Куранда

уйкуну «өлүм» деп атады. Аллах Таала айтты:» Аллах өлүм уйку убактысында жандарды алат. Уйкусунда өлбөгөн жан (ойгонот). Алах өлүм өкүм кылынган жанды (гана) алат. Жана башкаларын (белгилүү) мөөнөткө чейин коюп коет»

(Зумар: 42)

Акыл эстин далили:

Уйкудагы адам түшүндө реал жашоосуна дал келген нерселерди көрөт. Кээ бир адамдар Расулуллах (С,А,В) ды да көрүшү мүмкүн. Расулуллах (С,А,В) ды түшүндө көргөн адам анын дал өзүн көргөн болот. Бирок, ошентсе да уктап жаткан адам көргөн адамынан өтө алыста -өз бөлмөсүндө, жуурканына оронуп жаткан болот. Мындай иштер ушул эле дүйнөдө болуп турган соң, акыретте кантип болбой койсун?!

Жогорудагы шексинген адамдар: «мүрзөнү ачып караса, ал өз ахыбалында турганын көрөбүз, кеңейбейт да, таарыйбайт да-« дешет.

Бул ишенбөөчүлүк суроосуна бир нече түрлүү жооп берүүгө болот.

Биринчи жооп:

Шариат кабарларына мындай шекчилдик менен кароо мүмкүн эмес. Эгер ушул шектенген адамдар шарият кабарларын тереңирээк ойлоп көрүшсө, шек-күмөндөрүнүн негизсиз экенин өздөрү деле түшүнмөк.

Бир акын: **«Туура сөздү айыптаган көп адамдар бар, Мунун себеби, алардын өзү туура эмес түшүнгөн»** -деп эң туура айткан.

Экинчи жооп:

Барзах (кабыр) жашоосу сезимдер жете албай турган кайып кабарларынан бири. Эгер аны сезимдер идирек кыла алчу болсо, кайыпка ыйман келтирүүнүн мааниси жоголуп кайыпка ишенген, ишенбеген адамдын айырмасы калбай калмак.

Үчүнчү жооп:

Мүрзөдөгү азап же ырахатты, ошондой эле, мүрзөнүн кеңейп-тарайганын, мүрзөгө коюлган адамдын өзүнөн башкалар сезбейт. Бул – түш көрүп жаткан кишинин, түшүндө кыйналганын, ырахаттанганын жана тар же кенен жерде болгонун, анын өзүнөн бөлөк эч ким билбегендей эле көрүнүш.

Расулуллах (С,А,В) сахабалар менен турган мезгиле Жебирейил периште вахий алып келгенде, кээ бир учурда кадыресе инсан кыяпатында келип, пайгамбарыбызга сөз сүйлөп турат, бирок сахабалар аны көрүшпөйт болчу.

Төртүнчү жооп:

Макулуктардын сезүүсү (идиреги) Аллах Таала берген мүмкүнчүлүктүн чегинде токтойт. Инсаният сезими бар болгондун баарын

эле сезүүгө кудуреттүү эмес. Маселен, Жер, асмандар жана алардын арасындагы бардык нерселердин Аллахка тасбех айтканын адамдар укпайт. Бирок Аллах Өзү каалаган пенделерине муну угузат. Арийне, бул нерселер бизден пардаланган нерселер. Аллах Таала айтты:

«Аллахка жети кат асмандар, жер жана алардын арасындагы нерселер тасбех айтышат. Бардык нерселер Аллахты даңктап, Ага тасбех айтат. А, силер алардын тасбехин билбейсиңер»

(Исра:44)

Жиндер менен шайтандар жер бетинде жүрүшөт (бирок биз аларды көрбөйбүз). Жин-шайтандар жөнүндө Аллах Таала Куранда мындай деген:

«Эй Адам перзенттери! Шайтан ата-энеңердин (Аам-ата менен Обо-эненин) кийимдерин –уяттары көрүнүп калыш үчүн-чечиндирилген ахыбалда Бейиштен чыгарганы сыяктуу, силерди да бузуп жибербесин. Ал (Шайтан) жана ага окшогондор силерди, силер көрбөй турган орундан көрүшөт. Биз Шайтандарды ыймансыздар үчүн дос кылып койдук»

(Аураф:27)

Демек, биз –адамдар, бардык нерселерди сезе бербеген соң, сезимдерибиз идирек кылуудан алсыз болгон нерселерди жокко чыгарып, көгөрө бербешибиз керек.

КАДАР (ТАГДЫРГА) ЫЙМАН КЕЛТИРҮҮ

Кадар (тагдыр) –Аллах Тааланын эзелки илими жана даанышмандыгы боюнча өлчөнгөн БАРЛЫК тын тагдыры демек.

Кадарга ыйман келтирүү төрт маселени өз ичине алат:

Биринчи: Аллах Таала өзүнүн абалкы жана эзелки илими менен,БАРЛЫКтагы бардык нерселердин тагдырын, алар жаралганга чейин эле билгенине ишенүү.

Экинчи: бардык нерселердин тагдырын Аллах Таала «лавхул Махфуз» га жазып койгонуна ишениш. Бул айтылгандар жөнүндө Аллах Таала мындай деген: «Сен (Эй Мухаммад) Аллах асман жана жердеки бардык нерселерди билишин, бул нерселер Китепте (лавхул Махфузда) жазылган экенин жана бул Аллахка оңой экенин билбейсиңби?»

(Хаж:70)

Имам Муслимди «Сахих» китебинде Абдуллах Ибн Амр ибн Ас алейхи саламдан риваят кылынат: «Ал айты: «Мен Расулуллахтын :»Аллах Таала макулуктар (жаратылган нерселер) тагдырын, Жер жана

асмандарды жаратуудан элүү миң илгери жазып койгон» дегенин уккамын»

Үчүнчү: бардык нерселер Аллах Тааланын каалоосу менен гана болооруна ишенүү.

Аллах Таала айтты : »Аллах каалаган нерсесин жасайт»
(Ибрахим:27)

Ал (Аллах) силерге, энеңердин курсагында (болгонуңарда) кандай кааласа –ошондой сүрөт берет»

(Аалы Имран:6)

«Эгер Аллах кааласа алар мындай кылмак эмес.

Аларды токуган дооматтары менен жөн кой»

(Анүам: 137)

Төртүнчү: бардык нерселер өз заты, сыпаты жана аракеттери менен Аллах Тааланын макулуктары болуп саналат. Аллах Таала айтты:

«Аллах бардык нерсенин Жаратуучусу жана Аллах бардык нерсеге Өкүл-коргоочу» (Зумар:62)

«Аллах бардык нерселерди жаратты жана өлчөп койду»

(Фуркан: 2)

Аллах Таала Куранда, Ибрахим алейхи саламдын өз коомуна мындай деп кайрылганын келтирди:

«Аллах силерди жана силердин иштериңерди жаратты»

(Саффат:6)

Тагдырга ыйман келтирүү, пенде Өз ишинде ыктыярдуу жана кудуреттүү экенине каршы келбейт. Буга шарияттан жана реал жашоодон далилдер бар.

Шарияттын далилдери: Аллах Таала инсандын каалоо-ыктыяры жөнүндө мындай деген:

«Ким кааласа, кайтуу үчүн Раббисине жол алат»

(Набаү:39)

«Аялыңарга өзүңөр каалаган тараптан келгиле»

(Бакара 223)

Ал эми, инсандын кудурети жөнүндө мындай деген: «Аллахтан кудуретиңер жеткенче такыбаа кылгыла (корккула)»

(Тагобун: 16)

«Аллах эч бир жанды күчү жеткенден ашыкча нерсеге буюрбайт. Анын жасаган нерсеси өзүнүн пайдасына же зыянына болот»

(Бакара: 286)

Реалдуулуктун далили:

Албетте, ар бир инсан өзүнүн каалоосу, кудурет бар экенин билет жана өз каалоо-кудурети менен каалаган ишин жасайт, каалаганын жөн коет. Инсанга тиешелүү иштер эки түрлүү болот. Биринчисин өз каалоосу менен аткарат: жүрүү, туруу, олтуруу сыяктуу. Экинчиси: анын каалоосунан сырттагы иштер: корккондо титиреп кетүү сыяктуу. Инсан бул эки ишти бири-биринен айырмалай алат. Ал эми, инсандын каалоосу жана кудурети Аллахтын гана каалоо-кудурети менен болот.

Аллах Таала айтты: «Силер бардык ааламдардын Раббиси каалаган нерсени гана каалайсыңар»

(Таквир:29)

Анткени, бардык ааламдар жалгыз Аллах Тааланын мүлкү. Анын жеке менчик мүлкүндө Анын каалоосу жана илимисиз эч бир нерсе болбойт. Бирок, тагдырды мындай түшүнүү пенделер үчүн күнөө иштерди (Аллахка шилтеп коюп) кыла берүүсүнө далил болбойт.

Биринчиден, Аллах Таала айтты:

«Тез арада мушриктер: «Эгер Аллах кааласа биз да мушрик болбойт элек, биздин ата-бабаларыбыз мушрик болушпайт болчу жана биз эч нерсени арам кылбайт элек» - дешет. Алардан илгеркилер дагы дал ушундай ишенбөөчүлүк кылып, Биздин азапты тарткан. (Эй Мухаммад) Сен аларга:»Силер бизге көргөзгүдөй, силерде илим бар беле? Силер болгону шек-күмөнгө жетеленип жатасыңар. Силер болгону маанисиз жоорап жатасыңар»-дегин»

(Анүам:148)

Эгер мушриктердин тагдырга шилтегени туура болгондо, Аллах аларга азабын жибербейт эле.

Экинчиден, Аллах Таала айтат: «Адамдар үчүн –пайгамбарлардан соң-Аллахка каяша далил болбос үчүн, пайгамбарларды Башир жана Назир⁹ кылып жибердик»

(Ниса:165)

Эгер динге каяша айтуучулардын «биздин бул ишибиз-тагдыр»деп актануулары чын болсо, Аллах аларга эскертүүчү пайгамбарларды жибербейт болчу. (Арийне, пайгамбарлардын эскертүүсүнөн кийинки алардын каяшалары Аллахтын тагдыры менен болот дечи, бирок бул адамдагы жоопкерчиликти жоготууга шылтоо болбош керек)

Үчүнчүдөн: Имам Бухарий жана Имам Муслим Али ибн Абу Талиптен (алеихи салам) риваят кылышат: Ал (Али) айтты: «Расулуллах ﷺ : «Ар

⁹ Башир- Бейиштен сүйүнчүлүү кабар берүүчү Назир-Тозоктун азаптуу кабарынан эскертүүчү. (ред.)

бириңердин Бейиштеги же тозоктогу ордунар (тагдырда) жазылган»-деди. Сахаабалардан бирөөсү: «андай болсо, ошол тагдырга таянып эле койбойлубу?»-деп сурады. Анда пайгамбар: «Жок. Амал кылгыла. Ар бир киши өз ордуна жеткирилет»-деди. Андан соң мына бул аятты окуду: «Эми, ким (садака) берсе жана такыбаа болсо, жана да жакшылык (Бейиш) ты тастыктаса –Биз аны оңой жолго жеткиребиз»

(Лайл: 5-6-7)

Пайгамбарыбыз Мухаммад (С.А.В) амал кылууга буюруп, тагдырга шылтап коюууга тыюу салган.

Төртүнчүдөн: Аллах Таала пенделерин кээ бир нерселерди аткарууга жана кээ бир нерселерден сактанууга (күчү жеткенче) буюрду:

«Күчүңөр жеткенче Аллахтан такыбаа кылгыла»

(Тагаабун:16)

«Аллах ар бир жанды кудуретинен ашыкча ишке буюрбайт»

(Бакара: 286)

Мына ошондуктан билбей туруп же зордук-мажбурлуктун кысымы менен жасалган (күчүнөн сырткары) күнөө иштерге пенде жоопкер болбойт.

Бешинчиден: Аллахтын тагдыры-бул сыр. Тагдырга нерсе качан болгондо гана ашкере билинет. Пенденин каалоосу ишинен мурда жаралат. Демек, анын бир ишти каалаганы, ошол иш анын тагдырында бар экенин билгенине негизделбейт.

Ошондой болгон соң адам (пенде) өзү билбеген нерсесин (тагдырды) күнөө иштерине шылтоо кылганы далилге жатпайт.

Алтынчыдан: Биз жакшы билебиз: инсан дүйнө иштеринде (соода-сатык ж.б.) өзүнө жаккан ишти жасайт, жакпаганын жасабайт жана бул (акылман) ишин тагдырга шилтебейт (өзүмдүн акылдуу тандоомдон дейт). Ал эми дин иштеринде болсо, өзүнө пайдалуу жолдон зыяндуу жолго бурулуп кетет да, анан «тагдыр ушул экен» -деп тагдырга шилтейт. Эмне үчүн? Экөө бирдей эле маселе эле го?!

Муну түшүдүрүү үчүн мисал келтиребиз:

Бир адамдын астында эки жол бар. Биринчиси бузукулук, адам өлтүрүү ачарчылык бийлеген шаарга, экинчиси болсо, тазалык, тынчтык, береке бийлик кылган шаарга алып барат. Кош акылдуу адам кайсыл жолду тандайт? Ооба. Биринчисин тандайт. Туурабы?

Бейиш менен тозоктун мисалы дагы ушул эки шаардын мисалындай. Бирок эмнегедир адам-пенде бул маселеде коркунуч өкүм кылган Тозок жолун тандап алат дагы «тагдырым ушул экен»-деп шөптүрөйт. А акылы каякта эле?!

Дагы бир мисал: ооруган адам врач дайындаган дарыларды каалабаса да ичет жана врач тыюу салган тамактарды –нафси каалап турса да –жебейт. Акылы, идирет эрки менен. Эмнеге? Анткени, ошентпесе, түзөлбөйт.

А эмне үчүн ошол адам –анын пайдасы үчүн Аллах тыюу салган күнөө иштерди жасай берет дагы «тагдырым ушул» деп тагдырга шилтеп коет?!

Жетинчиден: «Эгер Аллахка буюрган ибадаттарды кылбай, тетирисинче кайтарган күнөө иштерин жасап, ушул ишин тагдырга шилтеп коюп жүргөн адамдын үйүн каракчылар басып, дүйнөсүн талап, абийрин төгүп:»менден капа болбо менин зомбулугум Аллахтын тагдыры менен болду»-десе ал киши муну кабылдай албайт. О пенде! Өзүнүн укугуна зомбулук жасалса, тагдырга унабай, анын өзү Аллахтын укугун бузуп, күнөө иштерди жасап коюп: «Тагдырым» деп, басып жүрөт!!!

Риваят кылынышынча халифа Умар ибн Хаттаптын алдына бир ууруну алып келишти. Момундардын эмири анын колун кесүүгө өкүм кылды. Анда ууру: «эй момундардын эмири, шашылба! Мен акыры Аллахтын тагдыры менен уурулук кылгам!-дегенде халиф «Биз дагы Аллахтын тагдыры менен колунду кесебиз»-деп жооп берген экен.

Тагдырга ыйман келтирүүнүн чоң пайдалары бар.

Биринчиси: Бир ишке киришип жатканда, себептерге эмес, Аллахтын өзүнө ишениш. Анткени, бардык иш Аллахтын тагдыры менен болот.

Экинчиси: Тагдырга ыйман келтирген адам өз максатына жетишсе, оолугуп кетпейт. Бул жеңиш Аллахтын тагдыры менен болду дейт дагы Аллахка шүгүр кылат. Адамдын текеберленүү шүкүрдү унуттурат.

Үчүнчүсү: Тагдырга ишенген адамдын көңүлү бейпил болот. Ал сүйгөн нерсеси болбой калса же жактырбаган иши болуп кетсе «өз майына куурулбайт». Анткени, ал «бардыгы Аллахтын каалоосу –тагдыры менен экен-болмок жана болду»-деп ишенет.

Аллах Таала айтты:

Жердеги жана силердеги бардык кайгылар Биз жаратпай туруп эле китепте (лавхул Махфузда жазылган) эле. Бул-Аллахка жеңил. Силер жетпеген нерсеңерге кайгырбашыңар жана сага (Аллах) берген нерсеге менен текеберленип кетпешиңер үчүн (эскерттик). Аллах текебер адамдарды сүйбөйт.

Пайгамбарыбыз айтты:

«Момундун ишине таң каламын. Анын бардык иши –жакшылык. Мындай болушу момун үчүн гана. Эгер кубаныч жетсе –шүкүр кылат. Эгер зыян жетсе –сабыр кылат. Бул ал үчүн жакшы». (Имам Муслим риваяты)

Тагдыр жөнүндө эки тайпа адамдар адашышты:

Биринчи тайпа жабария жамааты.

Алар: «Инсан өз ишинде, өз алдынча каалоо кудуретке ээ. Анын ишинде Аллахтын каалоо-кудуретинин таасири жок» -дешет.

Биз аларга төмөндө шарият жана реалдуулук далилдери менен каяша жооп беребиз:

Шарият алардын пикирине каршы. Аллах Таала пендеге каалоо эркиндигин берген бирок, амал кылууну да кошуп койгон. Аллах Таала айтты:

«Силердин кээ бирөөңөр дүйнөнү, кээ бирөөңөр акыретти каалайт»
(Аалы Имран:152)

«Айткын: «Чындык Раббиңер тараптан ким кааласа –ыйман келтирсин, ким кааласа каапыр болсун. Биз залымдер үчүн Тозокту даярдап койдук. Анын алоолору залымдерди курчап алат»

(Кахф:29)

«Ким салих –жакшы амал кылса -өз пайдасы үчүн. Ким жамандык кылса-өзүнүн зыянына. Раббиң Өз пенделерине зулум кылуучу эмес»

(Фуссила:46)

Жабарияларга реалдуулуктун каршы келиши төмөндөгүчө: Ар бир адам өз ыктыяры менен болчу жеп-ичүү, уктап-туруу, соода-сатык сыяктуу иштери менен ыктыярынан сырттагы ысытма, титиреп-какшоо, жыгылуу сыяктуу иштердин арасын ажырата алат.

Ал биринчи ахыбалда ыктыярдуу, экинчисинде мажбур. (Жабариялар болсо баардыгы ыктыярдуу деп ойлошот).

Экинчи адашкан тайпа кадария жамааты.

Кадарияларга¹⁰ да шарият менен Акыл-эстен каяша далил айтабыз.

Шарияттын каршылыгы: Аллах Таала бардык нерселердин Жаратуучусу. Бардык нерсе Анын каалоосу менен гана жаралат. Аллах Таала Өз китебинде пенделердин амал-иштери Өзүнүн (Аллахтын) каалоосу менен гана болушунн айткан:

«Эгер Аллах кааласа –баяндар келген соң –алардан кийинки адамдар согушпайт болчу. Бирок, алар келише албай калышты. Кээ бирөөлөрү ыйман келтирип, кээ бирөөлөрү каапыр болушту. Эгер Аллах

¹⁰ Кадарийлер -«инсан өз иштеринде эч кандай каалоого ээ эмес»- деген жамаат

каалаганда алар согушпайт эле. Бирок, Аллах Өзү каалаган нерсесин жасайт» (Бакара:253)

«Эгер Биз кааласак ар бир жанга өз хидаятын бермекпиз. Бирок, Мен тараптан (аларга) жаза чын-хак болду. Шексиз Мен тозокту адамдар менен жиндердин көп жамааты менен толтурамын»

(Сажда:13)

Кадарийлерге Акыл-эстин каяшасы бул: бүтүн Барлык Аллах Тааланын мүлкү. Инсан ушул Барлыктын бир гана бөлүгү. Демек, ал дагы Аллахтын мүлкү. Демек, мүлк (кул) кожоюндун каалоосу менен гана иш аткарат. (Бирок өз ишинде өз каалоосу бар)

Ислам этикадынын (ыймандын) МАКСАТТАРЫ

«Максат» сөзүнүн бир мааниси «умтулуу үчүн көздө тутулган нерсе» дегени.

Ислам этикадынын максаттарынан кээ бирөөлөрү төмөндөгүлөр:

1. Ниет жана ибадатты Аллахтын Өзү үчүн (калыс) кылуу

Анткени, Аллах шериксиз Жаратуучу (хаалык). Демек, максат жана ибадат Анын өзү үчүн гана болуш керек.

2. Акыл жана пикирди ыймансыздыктан келүүчү бей-баш ойлордон тазалоо. Анткени, этикад - ыймандан бош жүрөк көрүнгөн, билинген нерселерге сыйынат жана ар кандай адашуучулуктар менен толтура болот.

3. Пикири жана Руханий ырахат

Ыймандуу адам пикирий жана руханий жактан стресстерге кабылбайт. Анткени, ыйман (этикад) момунду өз Раббиси менен байланыштырат. Натыйжада момун Аллах Тааланы, жашоону эрежелештирүүчү кожоюн жана мыйзам түзүп берүүчү. Аким деп ыраазы болот. Жүрөгү Аллахтын тагдырынан канаттанат жана ислам динине кенен ачылат. Ал (момун) бул руханий азыктарга бедел (башкасын) издебейт.

4. Аллахка ибадат кылуу жана адамдар менен мамиле кылууда момундун максаты жана иштери ар кандай ырым-жырымдардан таза болот. Анткени, момун адам ар кимдердин оюнан ырымдарга эмес, таза максат менен таза амалды гарантиялай турган пайгамбарлардын жолуна ээрчийт.

5. Иштердеги бекемдик жана салабаттуулук Бейишке жетүү үчүн момун адам сооп болгон иштерди эмне чарасын таап болсо да жасайт. Тозоктон корккону үчүн күнөө иштерге жетеленбей бекем, салабаттуу турат.

Бул ишеним анын жашоосунун негизин түзөт.

Аллах Таала айтты: «Ар бир адамдын жасаган ишине жараша даражалары болот. Раббиң (пенделер) жасап жаткан иштерден кабарсыз эмес»

(Анүам: 132)

Расулуллах (С.А.В) момундарды өз максаттарына жетүүгө төмөнкү сөздөрү менен шыктадырган: «Күчтүү момун алсыз момунга караганда Аллах Таалага жакыныраак жана сүйүктүүрөөк. Алардын экөөсүндө тең жакшылык бар. Өзүңөргө пайдалуу болгон нерсеге умтулгула, Аллахтан жардам сурагыла, жана алсыз болбогула. Эгер силерге бир кайгы – капа жетсе: « Эгер тигиндей кылсам, мындай болоор эле»-деп айтпагыла». Аллах тагдыр кылыптыр. Ал Өз каалаганын жасайт «-дегиле. Анткени, «Эгер» деген сөз шайтандын амалдарына жол ачат»0

(Муслим риваят кылган)

6. Өз динин орнотуу жана дин негиздерин бекемдөө үчүн өзүнүн бардык кымбат баалуу нерселерин курман кыла ала турган жана ушул жолдо жеткен ар кандай машакаттарга сабыр кыла турган Кудуреттүү үммөттү жаратуу.

Аллах Таала айтты: «Аллах жана Анын элчисине ыйман келтирген жана Аллах жолунда малдары, жандары менен жихад кылган адамдар, ошолор гана чынчыл-берилген адамдар»

(Хужурат:15)

7. Личность (жеке адам) жана коомду тазартуу менен эки дүйнө бакыт –таалайына жана Аллахтын ыраазычылыгына жетишүү.

Аллах Таала айтты: «Момун болуп салих (жакшы) амалдарды кылган эркек жана аялдарды Биз пакиза (ширин) жашоого тирилтебиз жана аларды, кылган амалдарынан жакшыраак сыйлыктар менен сыйлайбыз»

(Нахл: 97)

Булар Ислам этикадынын максаттарынан кээ бирөөлөрү гана.

Биз бул максаттарды иш жүзүнө ашыруусун Аллах Тааладан үмүт кылып калабыз.

Которгон Шамсуддин Абдыкалык уулу
Бишкек шаары 2003 –ж. июль